

MAGYAR
KULTURA
KÖNYVTÁR
9 SZÁM

ЦЕРКОВЬ
СИДНЕННАЯ КРЕНОСТЬ
ТЪЛЬ ПОСТИ

I. KR.

AZ OROSZ TITOK

**MAGYAR KULTÚRA KÖNYVTÁR
9 SZÁM**

J. K.:

**AZ OROSZ
TITOK**

MAGYAR KULTÚRA KÖNYVTÁR
9. SZÁM

B U D A P E S T, 1 9 3 5.
PÁZMÁNY PÉTER IROD. TÁRS. KIAD.
KIADÁSÉRT FELELŐS:
DR. NYISZTOR ZOLTÁN

J. K.

FORD. VELÖSSY ELEK

AZ OROSZ TITOK

**B U D A P E S T, 1 9 3 5.
PÁZMÁNY PÉTER IROD. TÁRS. KIAD.**

NYOMATOTT: KORDA R. T. NYOMDÁJÁBAN, BUDAPEST, VIII., MÁRIA-UTCA 42. SZ.

Előszó

Idestova húsz esztendő óta vörös tűzfényben izzik északkeleten az ég alja: ott lappang — a világ szeme elől szeges sodronykerítések mögé rejtőzöttek — az orosz titok. Kíváncsian kapunk minden hiradás után, amely világosságot ígér ennek a végtelen kiterjedésű területnek a belső életéről. A hiradások azonban ellentmondók. Van, akit megkínóztak: annak a szavát gyűlölet színezi sötétre. Van, akit megfizettek: annak magasztalásait kételkedve fogadja az ember. Vannak jöhiszemű becsületesek, akik a szovjet urait is a saját becsületességük mértékével mérték s nem vették észre körmönfont, görögtüzes alakoskodásukat. Vannak végül, akik csengő külföldi valutákkal a zsebükben, kéjutazásképpen száguldottak végig az országon és egyetlen lépésnyire sem tértek el az utazóirodák által kijelölt útvonaltól.

Ugyan mit érhet ezeknek a tanúságtétele? Csak növelik a ködöt az orosz titok körül és mert ma még vezetőállásban levők sem igen fárasztják magukat azzal, hogy a dolgok mélyére nézzenek: akaratlanul is okozói lesznek balkezes és naiv politikai lépéseknek.

Szerzőnk, akinek beszámolójából a legfontosabb adatokat a következőkben tárjuk a magyar közönség elé, 10.000 kilométernyi utat tett meg keresztül-kasul Oroszországban, többnyire kísérő nélkül, zsebében a

legmagasabb fórumok engedélyével és ajánlóleveleivel. Nem vezette sem bosszú, sem ellenszenv, nem homályosította el tekintetét a könnyenhivés hályoga. Utazásának célja az volt, hogy saját kezével tapintsa a bolsevista Oroszországot közvetlenül a nagy hűhóval beharangozott ötéves terv lebonyolítása után. Annak az ötéves tervnek, amelynek Magyarországon is akadtak hívői és bámulói, megfigyelései közben az az alapelv vezette, hogy az embernek mindig tovább kell néznie a látóhatárnál, ha valami biztosat akar megtudni Oroszországról.

Végső következtetése egyetlen mondatban foglalható össze: az orosz titok előbb-utóbb nem titok többé, mert a marxista állam önmagának lesz a gyilkosa.

A fordító.

SZOVJET-HÉTKÖZNAPOK . . .

A HÉTHALMÚ MOSZKVA

Moszkva a kora hajnali órákban a legkellemesebb. Az északi tavak felől lesuhanó szellő kis nyírfaerdők fűszeres illatát hozza magával. Égő fahasábok füstje az orosz falvakra emlékeztető kék fátyollal húzódik végig a Moszkva folyónak nyugodt ívben kanyargó, lapos völgyén. A szürke párafoszlányok közül leg hamarább a Kreml falai emelkednek ki a Vörös Tér fölé: úgyszólván ez az egyetlen nagyvárosi folt a nagy-kiterjedésű új orosz fővárosban.

Mert Moszkva — minden más megállapítással szemben — határozottan nem szép. Utak és utcák, sőt sikátorok rendezetlen zürzavara, amely — lassú terjeszkedésében — hét halmot özönlött körül. Minden egységet nélkülöző, darabjaira szertehulló tömeg. Ennek a városnak nincs semmiféle határozott arculata. A legbelső utcákat kivéve, úgyszólván nincs egyetlen háza, amely nem állhatna épenúgy bármely európai ország vidéki kisvárosában. A kirakatok falusi vasárnapdélutánokra emlékeztetnek. Egyik látszerész üzletében régi típusú órákat, szemüvegeket látok, amelyeket nyugaton már a háború előtt sem árultak. A másik üzlet kirakatában hatalmas mahagóni fényképező-készülék díszel. Abból a vízözönelőtti korból való, amikor még félszázaddal ezelőtti fényképészmesterek jegesmedvebőrön kaptak le bennünket nagy ceremóniával. Az élelmiszerüzletek ürességét légy piszkos, vörös kreppapírral díszített, olcsó Lenin-szobrok iparkodnak ellensúlyozni . . .

Ezt a környezetet, amelynek szépsége a legjobb

esetben is az egyszerűségben rejlik, a szovjetkormány alkalmasnak vélte, hogy benne és belőle Moszkvának modern külsőt teremtsen. A nagy erőfeszítés eredménye eddigelé nem több, mint hogy a még nemrég „macskafejekkel” kövezett utcák helyébe aszfaltozott utak kerültek, hogy néhány házat két-három emelettel megmagasítottak és a kispolgáriás környezetbe hatalmas, amerikai stílusú új épületeket emeltek.

Valaki még is jegyezte, hogy „Moszkva eddig csak barbár város volt, most elkezd csúnya is lenni!” Határozottan ijesztő látvány a csikágói nagyvágóhidak stílusának a tőle teljesen idegen környezetbe való belerobbanása. A Szovjet-téren álló Lenin-intézet, ez a szürke cementszörnyeteg, nem is lehetne már csúnyább. A Forradalom terét élettelen, nagy raktárépület csúfítja el. Az új posta- és távirádaépület, amely két szerény házros sarkán, a Traverszkaján épült, valóságos szörnyeteg, amely kétszeres magasságával alaposan kirí a környezetéből. Óriási cement-tömb az egész, magasra felhúzott, keskeny ablakokkal, amely sem stílusban, sem tömegében és anyagában nem iparkodott az orosz környezethez alkalmazkodni. Viszont odabent, a kristályüveges pénztáráblakok mögül cseppet sem amerikai arcok tekintenek ránk, hanem leszegényedett kispolgári alakok, többnyire idősebb asszonyok, akik néha még az írás és számolás nehézségeivel küzdenek. Minden ablak mellett ott látjuk a piros és fekete golyókból álló számológépet, amelyen nagy komolyan tologatják ide-oda a számolási egységeket, hogy — három bélyeg árát kiszámíthassák. Még mulatságosabb látvány tárult elém, amikor a távbeszélő közönség kényelmére berendezett fülkék egyikébe benéztem. A legmodernebb kivitelű üvegasztal mögött, a padon alvó csuvas fekszik, lábát jól elnyújtja és tátott szájjal hortyog. Rongyos cipőjéből kikandikál harisnyátlan lábujja, amelyen kényelmes lassúsággal mászkál egy légy . . .

Ilyen ellentétek jellemzik a mai Moszkvát: nem egészen becsületes kivitelű, modern épületek, hihet-

len ellentétben az egyszerű, sőt kezdetleges környezettel s a háttérből minduntalan előttemkedő általános elszegényedés.

Egyik gyári inasiskolában, amelyet úgy mutogatnak, mint valami mintaintézményt, ajtó helyett ládadeszkából tákolt, ideiglenes alkotmányt találok. A folyosókon részben még hiányzik a padozat, pedig az iskolát már több esztendeje használják. Moszkva külső kerületeinek egyikében nagy lakóházat láttam, amelyen a következő sajátosságokat kellett észrevennem: a kaput még nem festették be. A felvonó már nem közlekedett. A folyosóajtókba még nem kerültek üvegtáblák. A lépcső korlátjának vezetőléce egyes emeleteken hiányzott (befestve sehol sem volt!), a lépcsőház fordulójánál még nem készült el a betonpadló. A felvonóakna rácsozata erősen rozsdásodott és a vízvezeték csak a harmadik emeletig szolgáltatott vizet . . .

„No igen, itt minden még csak most alakul!” — magyarázza orosz kísérőm széles taglejtéssel. Nagynehezen, vonakodva bevallja ugyan, hogy a büszke betoncsoda már ötödik éve áll s ebből a tényből leszűrhetem azt az Oroszországra jellemző tapasztalást, hogy valami pusztulásnak indulhat, mielőtt még egyáltalán elkészült volna.

MOSZKVA PONGYOLÁBAN

A szállóbeli ágyam úgy áll a szobában, mintha körhintáztam volna benne álmomban. A sokatmondó spanyolfal a szögletben arra emlékeztet, hogy Oroszországban a hálószoba sem teljesen magánügy többé. És a falra szerelt hangszóró már is eláraszt propagandával . . .

Megérkezésem napján estig váraкоztam arra, hogy valamelyik szoba talán csak felszabadul. Végre a Grand Hótel portása nagy udvariasan egy königsbergi diák-kisasszony szobájába kvártélyozott be, aki mint bátor nő, szépen megalkudott a helyzettel. De abban a pillanatban, amikor az íróasztal és a heverő közé beszorít

tott vaságyamon „szükség-lakásra“ tettem szert, emberi számítás szerint egyszersmindenkorra lemondhattam arról a kilátásról, hogy Moszkvában valaha külön szoba tulajdonosa lehessen. Mert hiszen megvan mindenem, amire szükségem lehet: két négyzetméternyi hely, ahol kinyújtózkodhatom, szekrény és néhány szék — közös használatban, sőt a vizespohár kizárólagosan a saját külön használatomra! Néhány napi ottartózkodás után már úgy látom, hogy tulajdonképpen rendkívüli elbánásban részesültem. Mert néhány ajtóval odébb nyolcan laknak egy szobában és az utazótársaságokat — hacsak nem dolláralapon költekeznek, vagy Intourist igazolvánnyal érkeztek, — sokszor még lehetetlenebb módon zsúfolják össze.

Mosolyognivalóan szomorú eset az ilyen moszkvai szálloda! A vitrin repedt üvegtáblája mögül, (egyik darabjának már lába kelt), merev gráciával gipsz-amorett mosolyog rám és azt sejteti, hogy jobb napokat is látott. Jóféle mahagónibútorok mellé világos tölgyfa-színű és vad, modern vonalú szobaberendezés maradványai társulnak. A szomszéd szoba elzárt ajtaja mögül már jókor reggel élénk terefere zaja szűrődik át. Csak később tudtam meg, amikor az ajtócsímkét szemügyre vettem, hogy a női fodrászterem mellé kerültem . . .

Hogy a lárma teljes legyen, magasan az ajtó fölött a hangszóró recsegteti a moszkvai leadó előadásait és zeneszámait. S ha kétségbeesett elszántsággal végre kikapcsolom a készüléket, az előadást zavartalanul továbbítják a mellettem, alattam és felettem lévő hangszórók. Ebben a szállóban nincs egyetlen szoba, amely ne volna hangszóróval felszerelve és a kikapcsolt készülékeket a személyzet kiszáratva, kéretlenül újra bekapcsolja. Hja, itt a közvélemény kötelező!

MIT LÁTNI AZ ABLAKBÓL?

Azt semmiképpen sem mondhatni, hogy az ember valami hangulatos napokra virrad errefelé. Az éjtszaka mozgalmasságát (poloskamentes szálló nincs Moszkvá-

ban!) lassankint sztoikus nyugalommal viseli el az ember, nemcsak a testen hagy nyomokat, hanem a lelket is lehangolja. És elegendő egyetlen tekintet a pusztá, függönytelen ablakból, hogy tudatára ébredjünk annak, hol vagyunk.

Az alattam elterülő Forradalom-tér felett híg, párás szürkesség gomolyog. A villamosvasút keresztelésénél parasztos fejkendőben, dideregve üldögél egy asszony, aki a váltót kezeli. Elrobognak az első kocsik, bennük szürkén, összepréselődött embertömeg szorong. A munka hadserege ritkás, de szakadatlan láncban vonul fel az utcákon. Behúzott vállal s a kopott kabát-és nadrágzsebekbe mélyesztett kézzel. Sovány lovacs-kák üresnek látszó kocsikat húznak, de mintha még ez a teher is meghaladná erejüket. Így megy ez nap-nap után. Az örökös robotot nem szakítja meg vásár- és ünnepnap. Ennek a városnak soha nincs nyugalma: örökös, szürke hétköznap. Az egyes napok immár egyszerű számok csupán.

Valahányszor reggelenként kitekintek az ablakon, mindig bizonyos megnyugvással ébredek annak tudatára, hogy hiszen csak átutazóban vagyok itt. Moszkvában nincs nagyobb kiváltság, mint a zsebemben őrzött külföldi útlevel. Olyan privilégium ez, amely tulajdonosát teljesen különleges életkörülmények közé juttatja és rája összpontosítja mindenki csodálatát és irigységét.

Tisztességes szappannal és használható borotva pengével bírní, tiszta lenvászon törülközővel szárítkozni, a folyosó kitaposott szőnyegén az étterembe menni s ott valami pincérfélénél valami reggelifélét rendelni: vajjon megszerezheti-e magának az életnek ezt a szerény kényelmét más, mint külföldi?!

Rajtuk kívül legföljebb a kormányhivatalnokok. És még ezek is csak a két-három D-vonaton, és az Oroszország területén található négy-öt nagyobb városban.

Hát még a fürdő! . . . Minden esetben elsősorban a kádban csendesen szunnyadó embertársunkat

kell kikergetnünk belőle, mert a hatalmas folyosók mindegyikén mindössze egy-egy ilyen fürdőalkalmatosság van, s jelenleg azt is hálósobává léptették elő. Maga a víz sem csekély érték errefelé! A meleg csap egyáltalán nem működik. A hidegvíz csak a harmadik emeletig jut föl, tovább nincs semmi sem: nem győzik nyomással . . .

A BURZSUJOK ÉTTERMÉBEN

A Grand Hôtel a háború előtti időben a gazdag polgárság részére készült egyik legnagyobb szálló volt. Ezért aztán az étterem is, amely egyszersmind dísztermül szolgált, kissé nehézkes barokkban épült. Manapság azonban, amikor ezt a termet az idegenforgalom egyik fő-vonzóerejének tekintik, merev ünnepélyessége már majdnem visszataszító. A nagy legyezőpalmákat megint előhozták, az asztalon krétafehér papírosba csavart tartókban hatalmas fehér krizantémumok díszelnek. A magas erkélyen a diné ideje alatt zenekar játszik. És mindez a századforduló stílusában!

A pompa és bőség benyomását keltő erőlködéshez természetesen tele büffék és roskadozó asztalok illenének. Ehelyett mindenütt kirí a szegénység és a rosszul leplezett ínség. A papírral díszített tartókban díszelgő palmák alatt a régi szokáshoz híven megint fehér zubbonyban és vászonkötényben állogálnak a pincérek. A kötények alól azonban hamisítatlan proletár lábak kandikálnak elő, rajtuk hitvány nadrág és vászoncipő. S a polgáris, gond-szántotta arcok egészen másról beszélnek.

Lerí róluk az aggodalom, hogy valamiképen megtarthassák ezt az állást, amely bizonyos borralalóval és a hozzátartozók részére némi konyhahulladékkal jár. S itt nem ritkán ettől függ az ember egész megélhetése. Ennek megfelelően a kiszolgálás nagyon udvarias, de lassú és ügyetlen. Szicsasz! mondogatják sűrűn, ami „azonnal”-t jelent ugyan, de ilyenkor félórahosszat sem látja viszont őket az ember.

Ami azonban leginkább az emlékezetembe vési ennek a furcsa teremnek az összes benyomásait, az mindenekelőtt az üresség. Üresség és üresség . . . Amikor ebben a helyiségben reggelizem, többnyire egyedüli vendég vagyok. A legjobb esetben még 2—3 külföldi telepszik le, az ablakok felőli asztalok mellett. Kapunk egy pohár teát, néhány szelet kenyeret, amelybe valószínűleg különféle pótlékokat gyúrnak bele, sőt csodák-csodája! — egy darabka vaját is. Fizatunk mind ezekért 3 rubelt, ami oroszországi paritás szerint körülbelül 10 pengőt jelent. Hamarosan rájövök, hogy a vendégek legnagyobb része miért csak egyszer lépi át napjában az étterem küszöbét! És miért kerülnek el egyébként is minden nyilvános vendéglőt. Azért, mert ha nem is pénz kérdése, de mindenesetre egészség kérdése, hogy az ember lehetőleg önmagát élelmezze.

A KIVÁLTSÁGOSAK ÉTELRENDJE

Orosz szokás szerint a főétkezést délután 5 és 7 óra között tartják meg. Ilyenkor városbeli vendégek is be-betérnek. Külföldi szakértők és kormányhivatalnokok, akiknek most telt le a hivatalos órájuk, valamint egy-két vidéki orosz, akik hosszú idő múlva is emlegetik még azt a ritka élményt, amit a pompás, csillogó teremben elfogyasztott diné jelentett számukra. A Grand Hôtel-en kívül Moszkvában még csak két-három olyan jobb fajta étkezési lehetőséget találunk, amelyek minden látogató számára nyitva állanak.

Az étlapon két vagy három változat szerepel. De ezek aztán napról-napra ismétlődnek: az örökös káposztaleves, néhány sovány, rágós húsból készült fogás főzelékkel és burgonyakörítéssel, ennek az íze kissé megavasodott napraforgóolajra emlékeztet — és utóételnek kenyérpuding vagy híglevű befőtt. A levesnek előnye, hogy meleg. A fő-fogás azonban többnyire nehezen élvezhető. Az utóétel ugyan nem sokat nyom a latban, de legalább tűrhető. Csak a „narzán” nyujt valódi élvezetet, ez a kaukázusi ásványvíz, amely

természetes tisztaságában még a belga Eau de Spa-val való összehasonlítást is kibírja.

Aki gyomorral győzi, az jóllakhatik ezzel az étkezéssel. A nagy baj csupán az, hogy az ebéd ára 15 rubel, majdnem 45 pengő. És amikor külön még egy darab kenyeret kérek, hogy a nap hátralevő részében az önellátás terére léphessek, 4 rubelt számítanak érte, tehát 12 pengőt.

Egy ízben este rászántam magamat, hogy még egyszer beüljek az étterembe, mert valami nagy operának a meghallgatása után szükségét éreztem némi frissítőnek. Ilyenkor már csak az étterem belső intímebb részeiben szolgálnak föl s az étlap árai — nyilván az éjszakai életre való tekintettel — még a rendesnél is borsosabbak. A night lifenak azonban semmi nyoma, mert bár a terem közepe tánc helyül szolgál és a zenekar rumbát játszik, de mégsem táncol senki. (A rumbát, mint kapitalista táncot, eleinte kitiltották Oroszországból, de később, „mint az afrikai színes proletáriátus szellemi megnyilvánulását”, engedélyezték!) Két pár üldögél a fal melletti asztalnál, de nem ír le róluk semmiféle „flirt”-hajlandóság és angolul beszélgetnek. Odébb a pálma alatt két bús keletiporosz iddögál egy üveg exportsört és az otthonukat emlegetik. Ó igen: otthon! . . .

Fizetek. Egy fürt szállóért és két almáért, amiket valóságos önkívületben kebeleztem be, 12 rubelt vesznek. Harmincöt pengő!

Ne feledjük azonban, hogy az effajta élvezetekhez csak Moszkva kiváltságosai juthatnak hozzá: a külföldiek és a kormányhivatalnokok közül néhány száz nagyobbfejű. A moszkvai Metropolisban és a leningrádi Asztóriában ott találhatjuk ugyan néha Vorosilov hadügyi népbiztost, de az „itt uralkodó proletáriátus”-ból mentől kevesebbet. Az orosz nép másképen él. Egészen másképen!

Maruszja arca csak úgy sugárzik, amikor a lépcsőn találkozunk: „Zdrasztvujtje, grazsdanin! Üdvözlöm, polgár!” — és közben úgy kacag, hogy fehér fogsora egyik fületől a másikig villog és apró szeme egészen eltűnik a széles pofacsontok mögött. Hármásával veszi a lépcsőfokokat és bár rövid, gyapjútakaróból szabott szoknyája és férficipői nem túlságosan alkalmasak arra, hogy gráciává avassák, lelkendezése így, lefelé-rohantában mégis valamiképen megkapja az embert. Ez az első örömkítőrés, amit Moszkvában látok.

Hamarosan kiderül, hogy honnan a nagy öröm! Sztjepán Sztjepánovics megmagyarázza: „Maruszja egy heringet kapott és meghívta mellé a nővérét vacsorára!” Sztjepán is jóakarattal mosolyog hozzá, bár ő nem kapott heringet. De az orosz népnek egyik legjobb tulajdonsága, hogy semmi tehetsége sincs az irigykedéshez. Enélkül bizonyára már régen véres leszámolásokra került volna a sor, mert sehol másutt nincs olyan ordító és elvileg leszögezett különbség az egyes emberek életviszonyai között, mint épen Szovjet-Oroszországban.

Igaz ugyan, hogy az egymás életébe való kölcsönös betekintés lehetőségeit a legnagyobb gonddal kiküszöbölték. Mindenki megkapja az utalványát a saját üzeme étkezőjébe. Más étterembe és szállodába belépni szigorúan tilos. Harmadik csoportbeli munkás nem látja, mit eszik az első csoportbeli. Munkás nem látja, mit tálnak a mérnököknek (akiket szintén 3—4 élelmezési osztályba soroztak). A népbiztoságok külön konyhákat rendeztek be tisztviselőik számára. Hogy ott mit főznek, azt idegen szem nem látja meg. A GPU és a vörös hadsereg élelmezését még éppenséggel különválasztották az egyéb lakosságtól. A pártkörök egy része, szintén saját konyha fölött rendelkezik, amelyekbe csak tagok léphetnek be, s hogy a Kreml-beli legfelsőbb százak hogy élnek, azt senki sem tudhatja . . .

Az ország általános helyzetének ismeretében még sem tartom valószínűnek, hogy a minisztériumok zárt ajtóit mögött az asztalok roskadoznak a finom falatoktól és hogy a „vörös nagyhercegek” a Kremlben orgiákat ülnének. Aki ilyesmit föltételezne róluk, az félreismerné azt a sajátos erkölcsiséget, amellyel a jelenlegi kormányzat néhány alapelve mellett oly konokul kitart. Igaz ugyan, hogy a valóság egyre jobban eltávolodik az elvektől és a kivételek lassankint szabállyá kövesednek. Különösen az ötéves terv gyakorlati előfeltételei járultak nagyban hozzá, hogy az általános egyenlőség helyett a törvényszerű egyenlőtlenségnek valóságos rendszerét léptessék életbe.

Csak éppen új erkölcsi támaszpontokat sorakoztatnak fel a rendszer megokolására. Ha a népbiztos vidékre utazik, szalonkocsit vesz igénybe. A kormány kiküldötte, ha épen nem repülőgépen megy Magnitogorszkba, akkor legalább is első osztályú hálókocsiban hajtja pihenőre a fejét. Vorosilov Leningrádban az Asztóriában száll meg. De mindezt — ne felejtjük! — csupán a közösség érdekében teszik. Mert hiszen ekkora szociális értéket jelentő erővel ugyan jól kell gazdálkodni!

Vajjon túlmerész következtetés volna, ha ezek után azt állítanók, hogy ezeknek az uraknak a magánélete is úgy viszonylik a tömegek sorsához, mint valamelyik Intourist-szálló a „konyhagyarak”-hoz és az elsőosztályú hálókocsi patyolat-ágya a harmadik osztály deszkapadjaihoz . . . ?

Sztalin asztaláról — minden valószínűség szerint — sohasem hiányzik az általa nagyrabecsült georgiai bor és ha berlini orvostanárok tanácsát óhajtotta igénybevenni, a szükséges devizák mindenkor rendelkezésre állottak, bár ezeknek a hiánya miatt nap-nap után sok száz és ezer orosz hal meg!

Minél nagyobb jelenleg az egyenlőtlenség, annál nagyobb a munkára való ösztönzés, annál eredménye-

sebb a gazdálkodás és annál duzzadóbb vitorlákkal haladtunk az osztálymentes egyenlőség, mint végső állapot felé! Mindenesetre különös logika ez, amelynek szálaiba a szovjetunió a kapitalista teljesítményi elv átvételével alaposan belegabalyodott és Oroszország értelmi levegője ma olyan zavaros, hogy a legtöbb kommunista az ellentmondásokat már nem is veszi észre. Egyik újság se kesereg már a „sivár egyenlővé-tétel” fölött, legföljebb a Pravda. A tanult és tanulatlan munkás keresete között sehol sincs akkora különbség, mint Oroszországban és arról, hogy a „szakmánybér gyilkos bér” lenne, már nem esik több szó! A komzomolcok csak az „egyéni teljesítményért” és „egyéni bérért” lelkesednek . . .

De hát akkor mi szükség volt tulajdonképen a bolsevista forradalomra?

A „szociális hasznosság”-nak ezek a fokozatai, amelyekbe az egész ország népességét beleszorítják, merev súllyal nehezédnek rá az egyénre, hiszen úgyszólván egész élete folyását lerögzítik. Mégpedig egyszerűsmindenkorra. Mert attól, hogy a A vagy C hasznossági osztályba soroztatom, nemcsak az függ, hogy mekkora bért kapok, hanem az is, hogy melyik étteremben kell ebédelnem, milyen levest kanalaznom. És az is, hogy vajjon viselhetek-e nyilvános hivatalt, hogy gyermekeim járhatnak-e majd egyetemre vagy sem, sőt, hogy esetleg teljességgel megvonják az élelmiszerjegyeket, mint ahogy azt a papoknál és az önálló gazdáknál megtették. Minthogy pedig ezt az osztályokbasorozást az állam végzi, nincs ellene föllebbezés. Olyan vagy, amilyennek a vizsgáló tisztviselő talált: méltó, vagy méltatlan arra, hogy az 500 gramm kenyeredet és tál levesedet megkaphasd . . .

KENYÉR ÉS LEVES

Moszkva ma valósággal csak kenyéren és levesen él. A kenyér sötét és nehéz, olyasféle pótlékokat tartalmaz, amelyek az 1914—15-ös háborús évekre emlé-

keztetnek. A „konyhagyarak“ levese — így hívják igen találó és jóhangzású néven a nagy étkezőintézeteket — a scsi: a káposztaleves, nem más, mint vízben főtt káposztalevél. Csak ritkán úszkál közöttük egy-egy darab burgonya és még ritkábban látni benne főtt-húst, zsírszemet. A másik változat szárított halból készült halleves, rendszerint szintén burgonya nélkül. Ha igen előkelően adják, túróból vagy némi rizsből készült pudding is jár hozzá.

Nincs se tojás, se vaj, se zsír. Tejet csak gyermekek és anyák kaphatnak. Az öreg, sovány állatokból származó hús tizennégynaponként kerül kiszolgáltatásra. Ősszel meglehetősen sok paradicsomot, uborkát és görögdinnyét látni az utcákon. Kenyéren és levesen kívül minden egyéb élelmiszert csak a szabad piacon lehet beszerezni. (Megjegyzendő, hogy akik nem szakszervezeti tagok, azok kenyeret és levest sem kapnak!) A szabad piacon kapható cikkek ára azonban oly magas, hogy azt a lakosság legnagyobb része nem képes megfizetni és különben is rendszerint csak nagyon csekély mennyiségben kerülnek eladásra.

A vaj fontja 50 rubel ugyanakkor, amikor egy fiatal irodai nőalkalmazott bére havi 60—80 rubel és az átlagos bér 180 rubel körül mozog. Egy kis tojás ára 1 rubel stb. Azért a vaját többnyire apró darabokban árusítják, nehogy a vevőt az áru méreteivel már előre elriasszák. A cukor és a szappan elsőrangú érték-cikknek számít és a napraforgó-olajat arannyal mérik fel. Egyes falusi asszonyok egy-két liter tejjel órákig vándorolnak, hogy Moszkvában kenyérré cserélhessék be. Mások két-három-négy font almával házalnak.

Általában pénzzel — főként az inflációs pénzrendszer mellett — egyenest képtelenség már fölmérni, hogy egyes cikkek micsoda értékkel bírnak Oroszországban. Az Ulica Gerzena-n egy ember három egyenesre kalapált, rozsdás szeggel kínál. Fejletlen gyerekek egyesével árusítják a cigarettát az utcákon. Cigaretta-sodráshoz igen sűrűn használják az ujságpapírost. Egyik öreg ismerősömnek konzerv-kincstárából egy doboz frank-

furti kolbászkát ajándékoztam. Úgy örült neki, ahogyan csak orosz tud örülni. A felesége pedig könnyes szemmel az ég áldását esdi le rám . . . Szinte szégyeltem, hogy ebben a mérhetetlen nyomorúságban a kényelmes néző szerepét kell betöltenem!

SZOVJETSZEREM — SZOVJETHÁZASSÁG

HÁZASSÁGKÖTÉS — KUTYAFUTTÁBAN

Egyszerű irodai asztal mellett, amelyen a tintatartók, tollszárak és akták mindennapos, sivár látványa vár, idősebb leány üldögél. Hajfürtjei az arcába hullanak a kötött sapka alól. Valamit ír és tolla kaparva szánt végig a papíron. Munkája közben a mellette ülő leánnyal beszélget, akinek a tolla szintén hallhatóan kaparja az előtte fekvő íveket. A sarkokban némán áll Lenin és Marx mellszobra s a falról unottan tekint le Vorosilovnak, a vörös hadsereg főparancsnokának képe.

Ha ez a leányzó a lajstromából föltekint: egy házasságot megkötöttek, vagy fölbontottak, újból megkötöttek, vagy újból felbontottak. Itt mindez nagyon egyszerű és kevésbé fontos dolog.

A leányok beszélgetnek, ásisznak — és ugyan miért ne tennék? Két bevásárlás között az utcáról betér egy idősebb pár. Az asszony, aki kétévesforma gyermeket tart a karján, kijelenti, hogy a házasságukat szeretnék bejegyeztetni. A lány a székre mutat: „Tessék helyet foglalni!” A férfi — öregebb fajta munkás — a zsebét tapogatja. Az egyetlen okmányt keresi, amire ehhez az ügyhöz szüksége van: a házgondnokság lakásigazolványát. Ez is csak annak az igazolására szükséges, hogy az illető nem valamely másik SAGS területén lakik. Tehát kizárólag a hivatal illetékességének az elbírálására. Meg is van már! De

ami sokkal fontosabb volna: a szakszervezeti könyvecskéjét otthon felejtette. Már pedig ha azt bemutatná, a beiktatási díjat 10 rubelről 2 rubelre lehetne mérsékelni. Így aztán mind a ketten odébb állnak, megjegyezvén, hogy a közeli napokban talán megint benéznek . . .

A férfi — annyi év után — nyilván nem tartja érdemesnek a fáradságot. Az asszony azonban, akin az öregedés jelei letagadhatatlanul mutatkoznak, úgy véli, hogy mégis csak meg kellene csinálni, mert „rendnek muszáj lenni!”

A hivatalnoklány vállát vonogatva mondja: „Posaluszta! — teljesen úgy, ahogy Önöknek tetszik!”

CSAK OLYAN NYILVÁNTARTÁS, MINT A TÖBBII

Az efféle tárgyalások hangja semmiben sem különbözik valami kataszteri-, vagy adóhivatalétól, vagy más hasonlótól és az ügyvitel is ebben a hangnemben folyik egész délelőtt, amíg csak az „anyakönyvvezetőség” helyiségében üldögélek.

Néhány percnyi csönd után — melyet csak a tollak kaparása tör meg — új pár jelentkezik. Egy katona, föltett sapkával és egy lány, alaposan félre taposott vászoncipőben. Kijelentik, hogy a házasságukat szeretnék bejegyeztetni. A leánynak — nyomdai munkásnő — már van leánygyermeke, de nem ettől a fiatal katonától, aki arcáról és tartásáról ítélve — csak nem rég jöhetett faluról. A férfi szívére teszi a kezét és őszinte becsületességgel megjegyzi, hogy feleségének gyermekét készséggel magáénak fogadja és felneveli. A lajstromon dolgozó leány a legszárazabb üzletszerűséggel torkolja le a becsületességnek ezt a teljesen szokatlan hangját, amelyre különben a hivatalban tartózkodók csodálkozva tekintettek fel. Az asszonyon sem látszik semmi meghatottság. Bejelenti, hogy leánynevét — minden eshetőségre — tovább akarja használni. A férj csak nehezen érti meg, hogy az „esketésért” semmit sem kell fizetnie, mert katonák részére

a bejegyzés díjtalan. „Önagysága“, mint szakszervezeti tag, 2 rubelt tesz az asztalra. Aztán mind a ketten aláírnak és átvesznek valami tanúsítványt. A katona a tarkójára taszítja a sapkáját, feltűri a köpenygallérját és az új „házaspár“ hétköznapi ábrázattal távozik.

Közben ismét új felek érkeznek. Válni akarnak! A férfi ötvenes évjáratbeli, rendesebb külsejű. Valami magasabb állása lehet. Kiderül, hogy vasúti felügyelő. Az asszony hasonló korú lehet, de arcvonásai éleskemények. A férj kijelenti, hogy házasságukat fel akarják bontani. Az asszony hangsúlyozza, hogy készséggel beleegyezik. Okok kifejtésére nem kerül sor. Minek is az? Hiszen olyan ok úgy sincs, amely egyéb oknál többet nyomna a latban és teljesen elegendő, ha egyszerűen nincs többé kedvük a házaselethez. Van egy gyermekük, de azt a férfi édesanyja hajlandó magához venni, míg 13 éves korában majd saját maga határoz a felől, vajjon az apjához, vagy az anyjához akar-e menni. Aláírás. A férfin lassankint bizonyos szemmelátható izgatottság vesz erőt. Elteszik a nyilatkozatukat, valami közömbös beszélgetésbe kezdenek és eltávoznak. Tizenkétéves házasságuknak ezzel vége.

MIRTUSYIRÁG NÉLKÜL

Nincsen házasság és nincsen család. És a szovjetunió igen büszke rá, hogy túladata a mirtuskoszorún és egyéb polgári előítéleteken. Az emberek összeállnak, ahogy épen adódik és addig maradnak együtt, amíg épen tetszik. A tényleges együttélés teljesen egyenlő érvényű a bejegyzett házassággal és mert a „ténylegeségből“ előbb-utóbb bizonyos „tények“ származnak, ebből a rendszerből a házasságszerű viszonyoknak olyan zürzavara keletkezett, amely lassankint nem tűr meg más megkülönböztetést, mint a — lakóhelyét. Nincs házasságtörés és nincs bigámia. Nincs vérfertőzés és természetellenesség, nincs bestializmus — nincsen semmi, csak az ösztön, amelyet — a hírhedt mondás szerint — „olyan könnyedén elégíthetünk ki,

ahogyan egy pohár vizet megiszik az ember . . .“ Nem egyéb ez, mint az emberi társadalom maradéktalan atomizálása abból a célból, hogy az „üzem“ új életegysége fölött a faj- és osztálynélküli nemzedéket lehessen fölépíteni.

Nem ismernek itt mást, mint férfiakat, nőket és gyermekeket, minden további megkülönböztetés nélkül. Keveredésüket nem korlátozzák semmiféle határok. Teljesen ismeretlen szempont itt a rokonsági fokozat, a családi állapot, a faji és az egyházi hovatartozás. Igaz, hogy bejegyeztetni mindenkor csak egy házasságot lehet. De a válás semmivel sem nehezebb, mint a házasságkötés — és a bejegyzett házasság semmikép sem zárja ki a be nem jegyzett, tényleges házasságoknak korlátlan számát. Ugyanannak a férfinek ezek szerint korlátlan számú asszonya lehet, akiknek a jogi helyzete teljesen azonos és gyermekeik — elméletben — egyformán igényt támaszthatnak az eltartásukra.

Vérrokonok házasságának bejegyeztetése — például édes testvéreké — egyelőre még tilos, mert a szovjetkormány még nem szerezte meg a tudományos bizonyosság utolsó fokait arravonatkozóan, hogy az efféle viszonyok szociális szempontból ártalmatlanok-e? Büntetőjogilag azonban már ma sem érdeklődik az ilyen esetek iránt.

A válás a legegyszerűbb dolog a világon. Az ember úgy elmentében beszél a SAGS-hoz és bejelenti, hogy házastársát már megúnta. Az egyoldalú nyilatkozat bőségesen elegendő ahhoz, hogy az a bizonyos korosabb leányzó kaparós tollával vastag vonalat húzzon a lajstromában: és a meglepett feleség, a szorgos háziasszony és a gyermekek anyja néhány napra rá pár soros értesítést kap róla, hogy tegnapelőtt óta már nem asszonya többé az emberének . . .

Ez a törvényhozás azonban áldozatokat követel és a dolgok természete szerint az asszonyok és gyermekek fizetnek meg érte. Minthogy a férfi és a nő kapcsolata nem személyes és nem maradandó s bármely pillanatban megszakadhat: a nő, amíg csak vala-

mennyire is kívánatos külsővel rendelkezik, egy pillanatra sem térhet ki az általános „megkérés” elől. Viszont, ha teherbe esik, megbetegszik, vagy megöregszik, épen olyan általános magárahagyatottság a sorsa. A nemeknek egymáshoz való viszonya teljesen naturalista jelleget öltött, kivéve ott, ahol a régi hagyományok tudat alatt még továbbra is éreztelik hatásukat. Végeredményben az egyik névtelen nemi egyed, a férfi, hajtóvadászatot rendez a másik névtelen nemi egyedre, a nőre. Mert abban a pillanatban, amikor a házasság, mint nyilvános jogi intézmény megszűnik: a prostitúció a társadalmi rendszerek sorába emelkedik.

A prostitúció az utcákról behúzódtott a házakba, a szakszervezetekbe és az üzemekbe. A kommunista párt kongresszusain állandó a nők panasza, hogy az üzemekben férfikörnyezetük és elsősorban az üzemvezetők részéről folytonos kellemetlenkedésnek és erőszakoskodásnak vannak kitéve. A diáklányok helyzete az egyetemeken sokszor már tűrhetetlen. Mert különösen az ifjúság politikai szervezetei hihetetlen zsenge korban nemcsak kitanulták a szovjetjog egyes rendelkezéseit, de csakhamar sikerült a szabad szerelmet is bizonyos kevésbé szabad szerelemmé „fejlesztetniök”. Azt a leányt, aki nem hajlandó a jövődöbeli elvtársak mindegyikének kedvére tenni, azonnal „polgári előítéletek”-kel és „proletárhoz nem méltó magatartás”-sal vádolják. És habár a Komzomol — Lenin közbelépésére — most már szembezáll az ifjúság elvadulásával, ez a frontváltoztatás egyelőre nem jelent többet szófia beszédnél. Eredményről még bajos volna beszámolnunk.

A szovjetkormánynak az asszonyok részére nyújtott jogvédelme kizárólag arra terjed ki, hogy az apát a tartásdíjak fizetésére kötelezi. De épen ezen a ponton ütközik ki a „szekszuális tárgyilagosság” fonák-sága a legteltesebb mértékben. A tartásdíj fizetési kötelezettség ugyanis azokban az országokban látott napvilágot, ahol a társadalom épülete a házasság intézményén alapszik. És napvilágot látott legfőképen a

házasságon kívül született gyermekek érdekeinek védelmére. Ennek a kötelezettségnek tehát természetes előfeltétele, hogy csupán rendellenes, kivételes esetekre vonatkozzék. Ahol azonban a természetes házasságot az egész vonalon eltűrik és elfogadják, ott ennek a kötelezettségnek semmi értelme sincs. Hiszen bizonyos számú tényleges házasságon és azok természetes következményein túl a tartásdíjra való igényeket amúgy sem lehet már érvényesíteni. „Utóvégre nem hasíthatunk szíjat abból az apából!” — jelentette ki egy munkásnő valamelyik pártértekezleten, amikor valamelyik elvtárs esetéről számolt be, akinek lefoglalható bérhányadára egész csomó asszony támasztott igényt. A „Pravda” egy kommunista levelét közölte, aki 119 bejegyzett és be nem jegyzett „házasságot” vallott be és magyarázatképpen lakóhelyének gyakori változtatását hozta fel.

Elképesztően zűrzavaros állapotok ezek, amelyeknek még a néptörvényszékek gyakorlata sem tud gátat vetni, amely szerint kétes esetekben mindenkor a nagyobb fokú fizetőképesség szerint állapítják meg az apa kilétét.

Lenin, aki a saját személyére nézve és bizonyos dolgokban még megőrzött valamelyes természetes jóérzést, életének utolsó éveiben megsejtette az eljövendő bajokat és nagyon erélyesen szembefordult az erkölcsi zülléssel. „Bár a magam részéről inkább vagyok minden egyéb, mint sötéten látó aszkéta, mégis úgy látom, hogy ifjúságunk úgynevezett nemi élete — és sokszor a felnőtteké is! — nem sokban különbözik az örömtanyákétól . . . Önök természetesen ismerik azt a híres elméletet, miszerint a nemi ösztön kielégítése a kommunista társadalomban époly egyszerű és jelentéktelen dolog, mintha valaki egy pohár vizet iszik. Ez a „pohár víz”-elmélet azonban tökéletesen megbolondította az ifjúságot. Véleményem szerint ez az elmélet nemcsak hogy nem marxi, hanem egyenesen társadalomellenes . . .”

A kommunista párt és a Komzomol soraiban ez

a legfelsőbb helyről jött figyelmeztetés — elméletben — elegendő volt bizonyos erkölcsi fegyelem helyreállításához. Az elmúlt évekből leszűrt tapasztalat azonban azt igazolja, hogy a tömeg sokkal hamarabb magáévá tette a házasság nem kötelező jellegéről szóló tanítást, mint a váratlanul elhangzott ellentétes rendelkezést. Különben is túl merész dolog azt kívánni, hogy az emberek csak azért éljenek megtartóztató életet, hogy ezáltal nagyobb munkaeredményt érjenek el és gyermekeiket gondosabban nevelhessék — semmi egyébért, csak hogy az állami gyermekgondozók, iskolák és ifjúsági szervezetek jobb ember-anyaghoz juthassanak.

EGY ÚJ MITOLÓGIA NEVEI

Egyébként érdekes megfigyelni, hogy micsoda reménykedéssel tekinthet a jövőben a vörös apa gyermekeire, akiknek az „októberi keresztelők”-n egy-egy Spartakus-t, Marat-t, Babeuf-t, Marx-ot, Garibaldi-t, Engels-t vagy Darwin-t választott szellemi pártfogóul!? A legszebb név persze Lenin! Mindenféle változatban. Például jobbról balra olvasva: Ninel. Vagy pedig a Vladimir és Lenin első szótagjainak az összevonásával: Vladlen.

Egyre sűrűbben alkalmazott, nagy tetszésnek örvendő „keresztnév” újabban az Antikrisztus! Sorra következnek a „polit-gramotá”-ból kikölcsönzött fogalmak, amelyeknek az volna a rendeltetésük, hogy mint megannyi erkölcsi ösztönzés csengjenek a kicsinyek fülébe: Például Nauka (= tudomány), Razum (= értelem). De láttam Avantgarde nevű gyermeket is, sőt — mint a háború előtti időknek kissé divatjamúlt követelését — Konstitucia-t (= alkotmány), valamint (talán az apa utolsó reménységeképen): Amnesztija-t . . .

A kis Profinterna neve „szakszervezeti internacionálét” jelent, míg Diamata nénje voltaképpen „dialektika és materializmus” ékes nevét viseli. Játszóársuk, Revmir, a „világforradalom” csillaga alatt született. Az atyai ihletnek kijáró pálmát mégis a kis Rem

papája viszi el, aki osztálytudatos csemetéjének nevét a „Revolúció-Elektifikálás-Moszkva” agitációs jelmondat kezdőbetűiből eszkábálta össze.

Minden név egy-egy programm.

Minden szótag dallamos gyönyörűség.

Szerintük!

AZ ÚJ MESSIÁS: A GÉPI

AZ IDŐK TELJÉBEN

Az ötéves terv: hit és reménység! Ez a szó: „piatiletka” a világ egyhatod része számára — már amennyiben ezek proletárhiten vannak — olyan misztikus jelentőségre tett szert, hogy azt most már az orosz nép nyelvéből kiirtani semmiképen sem lehetne. Az egyik ötéves szakasz most fejeződött be, a másiknak már kicövekelték a határvonalait, a harmadiknak az előmunkálatai folynak és utána újabb, meg újabb „ötéves tervek” következnek mindaddig, amíg csak a harcoló proletáriátus még maga előtt képzei Utópia országát. Ötéves terv! Ez a híd, amely a jelenből a jövőbe vezet! Ez az út az ígélet földjére, a sereg előtt járó tűzszlop, a vörös vezérlő csillag . . .

Serdülő legénykék haladnak el mellettem, merev tekintetüket bőrcipőimre szegezve. Rövidszoknyás asszonyok félretaposott férficipőben. A lányok fején munkásapka, vékony ruhácskájuk fölött az apjuk viseltes kabátja . . . Számukra az ötéves terv jó erős, magas csizmát jelent és bőrből való szerelő-bekecset, esetleg még valami jókora irattáskát hozzá. Sőt a párisi ujságokban látható, gyönyörűséges szép, pazar hosszúságú, gyapjúkelméből készült ruhát is! Hogy ezeket a divatlapokat hogyan tudják az Évák itt Szovjetországban megszerezni, annak igazán csak a jó Isten a megmondhatója.

Ötéves terv! Csak még egy keveset dolgozz öre-

gem! Csak egészen keveset — és megéred a földi mennyországot! Lesz kenyér, amennyi kell, lesz hering és cukor, talán még egy-egy korty vodka is kerül és a zsebed mindíg tele lesz napraforgómaggal!

És a kapitalisták eljönnek Moszkvába és megemelik csillogó cilinderkalapjukat s azt mondják: „Hiába, ti jobban értettétek a módját! Hoci ide abból a napraforgómagból, hadd legyünk valamennyien proletárok! És a gépek odafönn az égben majd azt énekelik: „Béke a földön az embereknek . . .!”

Mindezt olyan egyszerűnek képzelik ezek a szegény emberek és hitük alapján véve olyan gyermeki, hogy sokszor nehezemre esik a józan cáfolat. Egyik munkás például megkérdezte, hogy arra mifelénk vajjon sok olyan cipő akad-e, mint az enyém? Olyan duplatalpú? Hogy kap-e a munkás ilyesfélére utalványt s vajjon az ilyen cipőt rubellel lehet-e kifizetni, vagy pedig csak a Torgszin-boltokban kapható, dollár ellenében? Láthatóan meglepődik, amikor meghallja, hogy nálunk a rendőrség nem lövöldöz pusztaszokásból a munkásokra s hogy ezek a munkások csak azért nem kapnak ruhautalványt és élelmiszer jegyet, mert ilyesmi egyszerűen — nem létezik. „Még cukorjegy sincs?” — kérdi kissé bizalmatlanul. És ki is számítjuk ott helyben, hogy nálunk egy fiatalabb, tanulatlan munkás, ha rendszeren dolgozik, a havi keresetéből akár 10 pár félcipőt vásárolhatna, míg őneki legalább félhónapig kell robotolnia egynek az áráért, — hogy a minőségbeli különbségről ne is essék szó! Ez az eredmény teljesen lesújtja és percekig némán ballag mellettem. Hirtelen megáll, sapkáját a homlokába rántja és kissé bizonytalan hangon, de meggyőződéssel kijelenti! „No, sebjaj! Még egy-két esztendő — és valamennyien olyan csizmában járunk, amilyent a nagyhercegek viseltek a háborúban . . .”

Még egy-két esztendő . . . ! Ugyanezeket a szavakat halloom újra, amikor a Goszplán épületében ülök a Vozdvisenka utcában és behúzott nyakkal fogadom a rázműduló számok özönét. Az Állami Tervező Bizottság az orosz gazdálkodás agyveleje. Itt rajzolja meg Oroszország a maga számára a jövő útját. Mint a jég-eső, kopognak az előirányzott és az élet által teljesített összegek. Itt ezer tonnánként irányítják a szemet, öntik az acélt, traktorok tízezrei vonulnak ki a földekre és a termőterület egyik évről a másikra hektárok száz-ezreivel növekszik.

Ezeknél az adatoknál — amelyeknek ellenőrzése hetek munkájába kerül — egyelőre sokkal jobban érdekel a velem szemben ülő tisztviselő, akinél először nyílik alkalmam annak megfigyelésére, hogyan fest az az intelligencia, amely ilyen tervek fölépítésére képes. Emberem nagyfokú idegességben szenvedő, teljességgel tönkredolgozott, 30—35 esztendő s férfi. Taglejtései kapkodók. A keze egy pillanattig sem nyugszik, körmeit — úgy látszik — rágni szokta. Egyik mondatát legázolja a másik és fejtegetéseinek árnját csak azért szakítja meg egy csöndes „csort!”-tal (az ördögbe!), hogy a csöngetésre fölkapja a távbeszélő hallgatóját és valami 200 vagon thomasz-salak elmaradásáról felvilágosítást nyújtson valakinek. Íróasztala kopott és tintapacás. Öltözete gyűrött, barna utcai ruha, amelyhez magas, fekete csizmát visel. A kimutatások, amelyekkel állításait igazolja, hihetetlenül komisz írással és durva, vonalozott papíron készültek. Olyanok, mintha valami elemiskolás irkájából szaggatták volna ki.

Álló húsz percen keresztül, lélekzete fogytaíg hadar anélkül, hogy két mondat, vagy a különböző témák között legalább a hangját kissé leengedné. És ezzel fölvezolja előttem az orosz gazdasági helyzetet.

Bár nem egészen megokolatlan kétségeim támadnak a sebtében közölt adathalmazok helyessége iránt, az előadó rendkívüli tehetségét nem lehet elvitatni. És

ismeretei nemcsak az emlékezeten alapulnak. Mert amikor fölvetem a kérdést, hogyan érezte hatását a világgazdasági válság az ötéves terv egyes szakaszaiban: minden fáradság nélkül az új szempontnak megfelelően csoportosítja adatait. Fölborítja az összes számoszlopokat, majd újra felépíti azokat és valósággal kéjelegve merül bele a számolásba és vitatkozásba.

ÁLLAMGAZDASÁG A RAJZTÁBLÁN

Sajátságos, felejthetetlen benyomást kelt az emberben, amint ez a 30 éves férfi elhanyagolt íróasztala mellől az orosz tervgazdálkodás képét felépíti! Azok a kissé züllött és meglehetősen kevésbé tájékozott tehetségek, akiket az utóbbi száz esztendő alatt sűrűn láthattunk a párisi kávéházasztalok márványa fölé görnyedten, terveket kovácsolva, itt politikai hatalomhoz jutottak, és most, — ha kell, egy 160 milliós nép feláldozásával is — meg akarják szerkeszteni a tökéletes államot. A semmiből! . . . Mindent előlről . . . És rövidesen minden tökéletes lesz . . .!

Az ő szájából hallom először annak az egyébként gondosan elleplezett és agyonhallgatott valóságnak az elismerését, hogy Oroszország 1917-ben „mezőgazdasági állam volt, az iparosodás kezdeteivel.” Bár ő is csak azért említi, hogy az ötéves tervet megfelelő világitásba helyezhesse. A valóságban ez a szűkszavú kijelentés beismerése annak, hogy ebben az országban a bolsevista forradalom idején szorosán vett proletáriátus úgyszólván nem is létezett . . . Ez a magyarázata annak, miért kell az ötéves terv gazdasági jelentőségének a politikai szempontok elől sokszor háttérbe vonulnia. Az ötéves terv nem csupán javakat akar termelni, hanem egy földművelő népet iparosnéppé átalakítani, szóval: proletárokat teremteni, hogy legalább utólag megteremtsek a proletárforradalomnak Marx Károly szerint is legfontosabb előfeltételét: a proletáriátust!

S most itt a Terv, amelynek logikájával nem lehet szembeszállni. Proletárországnak proletár lakos-

ságra van szüksége. A proletárlakosságnak iparra s az iparnak termelési eszközökre. Minthogy pedig Oroszország nem ér rá, hogy iparosítását annyi idő alatt hajtsa végre, mint Angol- vagy Németország, vagy az Egyesült Államok, és mert két pont között még mindig az egyenes a legrövidebb út: egy százmilliós nép útját tehát néhány mértani vonallal rajzolják meg előre . . .

NAGYOLVASZTÓ — KÜNN A PUSZTÁN

Három nap és négy éjszaka tartó utazásra virradó hajnalon fekete füstfelleg jelenik meg a pusztá látóhatáron. Utitársam, Szemocskin, az ifjú-kommunista munkás, lelkendezve az ablakhoz ugrik: „Itt vagyunk! Az ott Magnitogorszk!” Előbb magából kikelve ordítja, majd becéző gyöngédséggel suttogja néhányszor a varázslatos nevet és közben áhítatos mosollyal nevetgél befelé. Most újra felugrik, egész neki vadul: az öklét rágja, táncol s kitarja a karjait: „Magnitogorszk, tovaris, Magnitogorszk!”

Határozottan különös benyomást kelt ez a Magnitogorszk. A tágas, kopár pusztára boruló égbolt már Ázsia fennsíkjainak fényhatásait mutatja. Levegője csípős. Lapos dombvonalak húzódnak a látóhatár felé. Hirtelen és váratlanul, a keskenyen kanyargó Ural folyó völgyében feltűnik a füstöt okádó nagyolvasztók, léghevítők, vaskohók és öntödék csoportja, amelyeket barakkok, deszkabódék és sárkunyhók rendezetlen koszorúja övez.

Amint vonatunk a pusztá földre lerakott talpfákon óvatosan bejár az állomásra, mellettünk kozákok ügetnek, távolabb pedig kirgiz jurtákat pillantunk meg . . . Valóságos Klondyke, amelyre nem Amerika nyugati vidékeinek trapperei, hanem tatárok és egyéb nomádok vetették rá magukat s ahol arany helyett vasércet bányásznak. Gigászi és minden tervek mellett is zabolátlan hajsza folyik itt a marxi „értéktobblet” után . . . kísértetjárás . . . álom . . . varázslat! . . .

A nyílt pályán megállott vasúti kocsiból kilépve hordók, bálák és gerendák összevisszaságán kell keresztül bukdácsolnom. Egy deszkabódé az állomás-épület, kiselejtezett teherkocsiban intézik a csomagkiadást. A rendes pályaház — úgy látom — odaát „van keletkezőben,” de mindenekelőtt: nem látok — utat! Ez aztán megint hamisítatlan Oroszország! Itt az állomás, három versztnyire a telepektől, de közben nyoma sincs semmiféle műút-szerű alkotásnak. Az út a szabad pusztai föld maga és a gépkocsi, amit az üzemvezetőségtől kértem, vad táncot jár velem a kerékhasogatta, kátyús úton. Ha szót fogadtam volna az „izvozsikok”-nak, akik 20 rubel ellenében, pátriárkaszakállukba rejtett ravasz mosollyal a szénával párnázott taligájukba csalogattak, most reszkethetnék az életemért! A Cseljabinszk felől Magnitogorszkba vezető út állítólag még ennél is gyalázatosabb, amint azt egy amerikai mérnök panaszkolta. Két oldalán, négyes sorokban löcsontvázak fehérlenek. De ez már nincs másképp a Szovjetúnióban: előbb az üzem, lehetőleg a legnagyobb a világon, aztán a hozzávezető utak . . .

A legfőbb üzemvezetőség épületében szeretetre-méltó fogadtatásban részesültem. Ügylátszik, ez minden külföldi látogatónak kijár. Egésznapos használatra rendelkezésemre adnak egy Ford-kocsit és egy kísérő mérnököt s ebédre, vacsorára „vezető mérnök”-i minőségben meghívják az amerikai szállodába. Mielőtt azonban az acélmű vezetőjénél tiszteleghetnék és a „vezető mérnök”-i levest bekebelezném, meg szeretném nézni az üzemtelepeket, a mesés érc-hegyeket, a híres völgyzáró gátat, a nagyolvasztókat, vaskohókat stb. Kísérőmmel és a meglehetősen beszédes gépkocsi-vezetővel tehát legelőször a legnagyobb vaskőbányához hajtatok, amelyet Atacs-nak hívnak. Amint azonban ilyen hármásban való lelkes terefere mellett előre sejteni lehetett, Fordkocsink rövidesen egy üzemi mozdonyi ütközői között lapult . . . „Ej, no” — véli nagy vidáman derék „gépészünk” — „ez a csúf mozdonyocská majdnem repicére gázolta a szekérekemet!”

Gondolhatni, milyen kellemesen hatott ez az oroszos kicsinyítőkkal megtűzdelt megjegyzés lehetetlen helyzetünkben!

KINCS A FÖLD ALATT

Mesébe illő kincseket halmozott fel itt a természet. Oroszország legeslegmélyén, 180 mérföldnyire túl az Ural vonalán, nyugat Szibériában hét halom domborul egymás mellett, amelyek közül a legnagyobbik — hosszában három, szélében két mérföld — 62 százalékos vasérc-tartalommal nőtt ki a föld gyomrából. Ez a világ legnagyobb és legjobb minőségű vasérctelepe. Különös érzéssel mászom meg a 300 méteres lejtőt, miközben arra gondolok, hogy most a leghasznosabb fémről 285 millió tonnányi hever a lábam alatt! . . .

Rozsdásbarna rögökben, morzsákban fekszik a felszínen, ahol a fény és levegő befolyásának ki volt téve. Mélyebb rétegei azonban kékesfeketén csillognak. S ez az érctelep, amelynek mágneses ereje minden iránytűt és órát megbolondít, a legtöbb helyen szabadon a föld színéig ér. Másutt könnyű földtakaró fedi. Régebben a szomszédos Magnitnaya nevű telepről való kozákok télidőben néhány ércdarabot fölraktak a kordéjukra s egy-két kopekért bevitték a városba.

Határozottan nyugtalanítja az embert, ha végigtekint a hét hegy kopár vonalain, amelyek soha nem sejtett kincseket rejtegetnek! Ki a megmondhatója annak, hogy mi lehet az értéke azoknak a gazdasági kincseknek, amelyek az Uralnak ebben a lapos hegyláncában pihennek? És ha tovább megyünk és magunk elé idézzük az orosz föld többi gazdagságát: a vége láthatatlan erdősegeket északon, Szibéria és Ukrajna feketeföld-területeit, a Don-vidék és Kusbas széntelepeit s a kiapadhatatlan naftaforrásokat: halvány sejtelmünk támad annak az államhatalomnak a politikai súlyáról, amely ilyen eszközök fölött rendelkezik.

Valami hiba azonban mindig akad Oroszországban, még a természetben is. Gazdagsága szerteszórt, szét-eső vagyon, amelyet majdnem lehetetlen egybefogni. A világnak ettől a legnagyobb érctelepétől a szén 2.000 kilométernyivel mélyebben fekszik bent Szibériában, ami körülbelül a budapest-párisi távolság kétszeresének felel meg. Azt a szemet tehát, míg Magnitogorszkig eljutna, akkora szárazföldi szállítás költségei terhelnék, mint sehol másutt a világon. És még ez a szállítás is — teljesen eltekintve a mai közlekedés gyarlóságától — az időjárási viszonyok következtében évről-évre hónapszám elakadna, vagy csak korlátozott mértékben volna lebonyolítható. A Magnitogorszkban gyártott acélt azután ismét sok ezer kilométernyire kellene utaztatni, hogy az európai piacokra kerüljön.

Az adottságok szerint a leghelyesebb az volna, ha az Ural-vidék annak a termelésnek a központjává iparkodnék kifejlődni, amely Oroszország belső szükségletének fedezésére irányul. Ámbár még ennek a fejlődésnek is erőteljes határokat von a természet! Az acéltermeléshez nem csak ércre és koksza van szükség, hanem vízre is. Márpedig a „világ legnagyobb érctelepe” mindenképen elégtelen vízkészlettel rendelkezik. Az Ural hegyi és pusztai folyó, amelynek tavaszi árja hamarosan lepad, az év többi részében pedig közel áll a teljes kiszáradáshoz. Ez a folyó csak áprilisban és májusban tudja az acélgyártáshoz szükséges vízmennyiséget szállítani, a többi hónapokban — a legjobb esetet véve — ennek felét, néha azonban csak egynegyedét, vagy nyolcadrészét.

CSAK AZÉRT ISI ÉS NÉGYSZERES ÜTEMBENI

Kettős akadályja van tehát annak, hogy az itteni érchegyeket izzó acélfolyamokká változtassák: a szén távolsága és a víz hiánya. Vajjon hogyan alkalmazko-

dott tehát az öt éves terv ezekhez a természeti adottságokhoz? Valószínűleg úgy, hogy a létesítendő acélmű méreteit az Ural folyó és a Kusznec-i vasútvonal némileg erőltetett teljesítményéhez szabja . . . És ha a termelés már bizonyos lendülettel biztat s a munkástörzs beiskolázása befejeződött, az alapokat lassan, óvatosan kiszélesíti . . .

Szó sincs róla! Ez nem volna elég nagyvonalú elgondolás! Ezzel nem lehetne kérkedni! A kormányzat gondolatvilága egészen másképp szokott megnyilatkozni. Ők azt tartják, hogy a nemzetgazdaság mennyországának is erőszakot kell szenvednie.

Már eredetileg úgy tervezték, hogy Magnitogorszk lesz Oroszország fémfeldolgozó iparának az alapja. Hatalmas nagy vállalkozás volt ez, amit csak több év rendszeres munkájával lehetett volna megvalósítani. Az ország termelésébe való szerves beiktatásától a surlódásoktól mentes, kifogástalan együttműködéséig pedig évtizedeknek kellett volna eltelniök. De tudvalévőleg az öt éves tervet négy évre írták át s ezzel egyidejűleg Magnitogorszk kiépítésének az arányait megnégyszerezték.

Az ilyesmi errefelé igen egyszerű dolog: a moszkvai Tervbizottság hangulatos ülést tart. Erre következik a Központi Végrehajtó Bizottság lelkes határozata és — a Pravda meg az Izvesztija máris világgá kürtölik a Szovjetországban történtek vagy történendők világraszóló nagyságát.

A proletár-birodalomnak acélra volt szüksége. Sok, nagyon sok acélra, hogy a kapitalista hatalmak fenyegető támadását tankokkal, lövegekkel és gránátokkal fogadhassa. Ebből a célból a Szovjetkormány megkötötte egyik legkülönösebb szerződését, amelyben az egész építkezés kivételét teljesen és felelősség mellett a McKee Companyra bízta. Az új acélmű méreteit ezúttal nem Magnitogorszk természetes adottságaihoz mérték, hanem a világnak eddigelő legnagyobb acélközpontjához, az Indiana-beli Gary-hoz (U. S. A.), amelyet néhány éven belül „túl kell szárnyalni”. Az

előirányzott teljesítőképesség két és fél éven belül 2,500.000 tonna, három év múlva 3,000.000 tonna, amit azután 4,000.000 tonnányi teljesítőképességig kell fokozni. Az egyetlen cél ennél a létesítménynél sem volt egyéb, mint „Amerikát lepipálni!” Magnitogorszkban minden napszámos tudja már, hogy mit jelent a Gary név! Hogy 12 év alatt épült és teljesítőképessége körülbelül 3,400.000 tonna. Viszont Magnitogorszkot négy év alatt építették föl és 4,000.000 tonnát fog adni. Magnitogorszk esetében az „amerikai tempó”-t a „bolsevista tempó” váltotta fel, amelynek hallatára minden komzomolc ereiben gyorsabban lüktet a vér.

MÉGIS: MIT LEHET ELÉRNI?

Semmi kétség: a nagyolvasztók felépülnek, az előkészítőművek készen állanak, az érc-örlőmalmok dolgoznak . . . A határidők ugyan a tervekhez képest jóval kitolódnak és minden egyes építkezésnél másképen becsülik meg az időpontot, amikorra befejezésük várható. Az itt hallott számadatok közül egyik sem egyezik azokkal, amiket a moszkvai Tervbizottságnál kaptam. Nyolc nagyolvasztó közül jelenleg csak kettő kész, a harmadikat és negyediket most építik. Huszonnyolc Martin-kemence közül egyelőre csak öthöz fogtak hozzá. A hengermű sem készült még el. Azonban mindenesetre kiszámítható az az időpont, amikor itt a „világ legnagyobb acélműve” úgy áll majd, amint a tervekben megrajzolták és a 70.000 főnyi munkás-hadsereg felépítette.

Ezek a munkások — kedvezőtlen körülmények között — határozottan csodálatraméltó munkamennyiséget végeztek el és aki látta őket munkaközben, valamint barakkjaikban s kunyhóikban: nem vonhatja kétségbe ennek a fekete embertömegnek hűségét, szenvedni-tudását és részben lelkesedését is. De a kormány . . . ?

De a kérdés lényege az: mi lesz a teljesítőképes-

sége annak az acélműnek, amelyről elvégeztetett, hogy mindenáron a legnagyobb lesz a világon?

Egy kohász ismerősöm véleménye szerint, aki már többször beutazta Oroszországot: „ . . . a tervezett mennyiségnek legföljebb 40 %-ára. Jőmagam ugyan csak 25 %-ra számítok. Arra is csak akkor, ha a vezetés külföldiek kezében marad!”

Hogy ennek a számításnak a helyességét ellenőrizzem, megkérdezem az igazgatót, hogy az üzemben levő két nagyolvasztó átlagos napi teljesítménye vajjon mennyi volt? „Az utóbbi időben — feleli habozva — napi 1,600 tonna!” Tehát két olvasztó számára sem képesek elegendő szenet előteremteni, hogy az előírt 2,000 tonnát elérhessék! Most, amikor a téli tartalék-készleteket még fel sem emésztették? Mi lesz itt, ha *nyolc* olvasztót kell majd ellátni? *Télen*, a nagy havazások idején . . . ?

Időközben azonban már 800.000,000 rubelt, azaz több mint kétmilliárd pengőt öltek bele ebbe a négy-szeresen túlméretezett üzembe, amit a tőkében leg-szegényebb nemzet gazdasági életétől vontak el, nem is említve a lakosság hallatlan erőfeszítéseit és végső nyomorát. Évek során mintegy 200,000 embert tereltek itt össze, akiknek egy részét barakkokban zsúfolták össze százával. A szabadságot kedvelő másik rész a legnyomorúságosabb földkunyhókban húzta meg magát. Az első években ezek estek a tifusz áldozataul, mert a tanult munkásoknak bérben és ellátásban nyújtott előnyök csak elenyészően csekély százaléknak jutnak osztályrészül. Bizonyára nem a véletlen műve, hogy éjtszakánként egy-egy egész barakk lakossága megszökik és soha többé nem tér vissza . . .

Ami tehát szerény, észszerű és tárgyilagos irányítás mellett a világnak egyik legjobb és legjobban fizető acélművévé nőhetne volna ki magát, abból az állami hatalommal felruházott és nagyzási hóbortban szenvedő tervgyárosoknak sikerült a gazdasági vállalkozások torzképét megalkotniok.

Mindaddig, amíg McKee megkapja a dollárjait:

McKee továbbépíti a nagyolvasztókat. Végül azonban McKee is visszavonul s akkor keservesen tapasztalja majd a proletár tervgazdálkodás, hogy csengő aranyakban jóelőre kiszórta az ablakon azt a vagyont, amit érc alakjában a föld méhéből szeretne előteremteni . . .
Dehát Ázsiában könnyű helyt áll a pazarlás!

JELSZÓ: AMERIKA!

Szverdlovszk a neve az egykori Jekaterinburgnak, amelyet II. Katalin alapított az északi Ural-ban. A város a Szibériába vezető hágó mellett fekszik. Itt halad át a még most is egyetlen vasútvonal, amely Oroszországot Szibériával összeköti. A városnak pillanatnyilag az adja meg a jelentőségét, hogy itt állították fel az urali iparkerület igazgatóságát, amelynek oszlopai a kissé délebbre fekvő Magnitogorszk, ahol a vasércet acéllá izzítják, a cseljabinszki nagy hernyótraktorgyár és a helyben épült fémkohászati gépgyár.

Szverdlovszk ebbeli új minőségét a legújabb amerikai stílusban készült, hatalmas építkezésekkel iparkodik hangsúlyozni. Az acél-beton építkezés mindenestre olcsó, de kérdés, vajjon az Ural északi részében célszerű-e? Egyre növekvő aggodalommal hasonlítom össze a mostanában olyan megvetetten háttérbe szoruló orosz faházakat a modern kártyavár-építkezésekkel. Télidőben errefelé a hőmérséklet nem ritkán 40° s a faházak a természeti követelményeknek kiválóan megfelelnek. Könnyen fűthetők és a szélnek nem nyujtanak nagy támadási felületeket.

De mi értelme van az egyik igazgatósági épület tizenkét méter magas üvegfalának? A hideg első lehelletére áteresztí a fagyot, mögötte valóságos jégverem van; amíg duplára nem vették, az emberek kiköpték a tüdejüket — és *meleg* sohasem lehet benne most sem, akárhogy fűtenek is és akárhogy akartak Amerikát varázsolni ide!

A masinsztrój-i gyárba vivő közúti vasúton újabb tapasztalatokat szereztem a közlekedés terén. Az

emberek olyan sűrűn állnak, hogy egyetlen kopeket nem lehetne középük ejteni. A testek úgy egymáshoz szorúlnak, hogy már-már képtelenség megkülönböztetni, melyik az én végtagom és melyik a szomszédomé. Elöttem irhasubás falusi ember áll. Báránybőrsüvege alól kövér csöppekben folyik az izzadtság. Mellettem terebélyes asszonyosság préselődik, aki a zsákját nagy lelki nyugalommal a lábamra állította. Mögöttem egy csoport fiatal munkás. Ruhájukból csak úgy árad a mühely olaj-szaga. A kocsiban 45 hely van, de helyemről 186 embert tudok megszámolni. Nincs egyetlen nyitott ablak sem. Aki Oroszországba jön, szerelje fel magát jó erős tüdővel . . .

Amint a kocsi belsejéből kikecmerégtem, az első Perronnon nagy ürességre bukkanok. Míg odabent és hátul halálra préselődik a nép s a megállóknál gyermekeket szoptató anyákat kell hely híján visszautasítani, addig itt elől néhány GPU-katona és rohamosztagos lézeng, mert ezt a helyet számukra tartják fenn. Bosszúságomat semmiképen sem enyhíti az a megállapítás, hogy a szörnyű tolongásban a zsebóráim minden búcsúzkodás nélkül a távozás hímes mezejére lépett. Pedig ez itt, Oroszországban, jelenleg pótolhatatlan veszteségnek számít.

ÁLOM ÉS VALÓSÁG A TRAKTOROK KÖRÜL

HARMINC GYORSVONAT-ÓRA: HAT HÓNAP ALATT

Az oroszországi távolságokról érdekes tapasztalatokat szerez az ember, ha Magnitogorszkból Kharkovba utazik. Ez a két hely légvonalban 1.600 km-nyire fekszik egymástól, ami körülbelül a Páris és Tilszit közötti távolságnak felel meg. Az odautazást tehát

európai mértékkel mintegy 30 gyorsvonat-óra lehetne becsülni.

Oroszország közlekedési viszonyai azonban jóval alatta vannak ennek a színvonalnak. Amikor itt a Kharkovba szóló jegyemet meg akarom rendelni, tudtomra adják, hogy a legközelebbi 12—14 napra már kiárusítottak. A GPU és a külügyi népbiztosság nyomására két nap mulva mégis csak hozzájutok a jegyhez, bár félek, hogy miattam valaki lemaradt. Moszkvától egy egész napig tart az út Kharkovba. Ezek szerint a magnitogorszk-kharkovi utazásom — a külföldinek kijáró összes politikai kiváltságok igénybevétele mellett is, 7 és $\frac{1}{2}$ napig tartott . . .

A bennszülött oroszoknak — amennyiben egyáltalán jegyhez jut — négy hétre kellene számítani. Tisztviselők, mérnökök stb., akiknek a mindenható GPU szintén rendelkezésére áll, bizonyára nem tudnák gyorsabban elintézni, mint én. Táviratok — már amennyiben egyáltalán megérkeznek — két naptól két hétig terjedő idő alatt érnek célhoz ebben a viszonylatban. A teherárúk sorsát már nem is merem kiszámítani. Egyik ismerősöm szerint egytől hat hónapig tart az utazásuk, de hát az ilyesmit „ugyan ki tudhatja bizonyosan . . . ?”

A TRÁKTOROK FŐVÁROSÁBAN

A pályaudvarról a Karla Marxa utcán és a Roza Luxemburg ploscsad-on keresztül (micsoda jó oroszos hangzású nevek!) a Krasznaja Gosztinnicára hajtatok, a Vörös Szállodába. Kharkov ősrégi erődítéseinek alapítása még a tatárokkal vívott harcok idejébe nyúlik vissza. Az egykori jólét külső jeleit még ma is magán viseli ez a régi kereskedelmi gócpont. Oroszország művelődésének súlypontja a déli vidéken feküdt s az ukrán művészeti múzeumban a szöveteknek, kerámiának, faszobrászatnak és szentképeknek feltűnő szépségű példányait csodálhatja meg az ember. Ukrajna a világ egyik leggazdagabb vidéke volt: fekete

földje, a krijev-rogi vasércmezők és a donjeci szénmedence avatták azzá.

A város mostanában különösen sokat szenvedett a polgári rétegek elpusztítása és a falusi művelődés összeomlása következtében. Az élelmezés kérdése itt talán még súlyosabb, mint egyebütt. Iparfejlesztés terén azonban a szovjetkormány valóban sokat tett Kharkov érdekében. Az ötéves terv — a magnitogorszki nagyolvasztó üzem létesítése mellett — minden erőfeszítését a traktorok és mezőgazdasági gépek gyártására összpontosította és a kharkovi Traktorszroj Oroszország leghatalmasabb traktorgyárának épült.

Nagy, modern közúti vasút visz ki a szovjetunió legnagyobb és legújabb módszerek szerint berendezett traktorgyárába. A sztalingrádi hasonló intézmény mintájára készült, de természetesen sokkal nagyobb és gyorsabban épült föl. A széles, nyilegyenes út mentén 800 méter szélességben sorakoznak fel az üzemi épületek, míg a telep mélysége 1,000 méter. Az igazgatósági épület előtt ifjú komzomolcok hatalmas transzparenssal dolgoznak éppen. Úgy látszik, ismét valamelyik gyártási osztály rendkívüli teljesítményeit akarják kellő megvilágításba helyezni.

Bent, az igazgatósági épületben a már megszokott látvány fogad. A folyosókon, amelyeknek egy részéről még hiányzik a padlóburkolat, — míg másutt a mennyezetet meszelik éppen — s a sok helyütt deszkaalkotmánnyal helyettesített ajtókon keresztül nagy a sürgésforgás. A szobák berendezése a legegyszerűbb. Valamennyi túlszűfolt s az alkalmazottak csoportjai vég nélküli vitatkozásokban verődnek egybe. Minden íróasztal körül öt-hat ember álldogál, nagyrészüik sapkával a fején, cigarettával a foga között és heves taglejtésekkel magyaráznak egymásnak valamit.

Vosztrov igazgató szobájában hasonló látvány tárult elém: nagy csoport ül az íróasztal körül, míg mások a szomszéd asztaloknak támaszkodnak vagy éppenséggel kinéznek az ablakon . . . A látogatót kíváncsi pillantások fogadják, majd barátságos „zdrasz-

tvujtyel!" után szóba ereszkedhet az ember az igazgatóval. De még nem hangzott el három felelet feltett kérdéseimre, máris közbeszól valaki, hogy nagy jóakarattal bizonyos részleteket igen jól megmagyaráz. . . . Azonnal közbevág a negyedik is valami ellenvetéssel és legföljebb a negyedik kérdésem után általános vitatkozás kerekedik, amelyben már-már csak az oroszok vesznek részt, míg a látogató a néma figyelő szerepébe szorul.

Az orosz igazgató soha sincs egyedül. Két igazgató soha sincs egy véleményen és az itt nyert benyomások alapján élénken el tudom képzelni, mi folyhat végnélküli tárgyalásaikon, ahol még a külföldi jelenlétére sem kell tekintettel lenniök . . .

A személyes benyomás általában nem mondható kellemetlennek, különösen a „vörös igazgatók” tekintetéből meggyőződést, őszinte fáradozást és gondokat lehet kiolvasni! Ezek nagyrészt még a forradalom előtti idők munkásai és arcuk, barázdás homlokuk, fáradt taglejtésük becsületes, de szokatlan és emiatt kimerítő erőfeszítésekről beszél. Környezetük azonban már jóltáplált fiatelemberekből alakul, akiknek túlságosan öntudatos fellépése és tapintatlan modora legkevésbé sem kellemes. Ezek azok az urak, akik egy-egy kurta „szlusitye! hallja kérem!” közbevetésével hivatlanul beleavatkoznak minden beszélgetésbe és azt általános, meddő szószaporításba viszik. Ime az új bürokrácia, amely a tanácsköztársaságban vigabban burjánzik, mint bárhol a világon!

A munkássággal szemben ismét helyreállították az igazgatói üzemvezetést. (Az üzemi tanácsok csupán a személyzet közötti propaganda céljaira szolgálnak). Az egyes igazgatóságok között azonban se vége se hossza a véleményeltéréseknek. A föltétlen fegyelmet csak a GPU és a vörös hadsereg vezetésében ismerik, míg a gazdasági jellegű szervezetekből teljesen hiányzik.

Szelíd nyomatékkaal ismételem a kérdést, hogy jelenleg vajjon mennyit termel az üzem, — de mindannyiszor (véletlenül?) az üzem teljesítőképességének adatait adják válaszképen: „Naponta 145 traktor, egy évben 50.000!” Végül azonban mégiscsak bevallják, hogy a valóságos napi termelés jelenleg 70 darab.

Ejnye, hiszen ez beismerése volna annak, hogy „a világ legmodernebb és legnagyobb traktorgyára minden kétségbevonhatatlan erőfeszítés ellenére is felényivel kevesebbet termel a kelleténél! Magnitogorszkban azonban az egyik mérnök kifecsegte, hogy mi ennek a gyárnak a legsúlyosabb problémája! A jelenlegi nyersvas és acéltermelés csak a sztalingrádi traktorgyár ellátására elegendő. Mióta azonban ezen kívül még egy és még nagyobb méretű modern traktorgyárt létesítettek Kharkovban, a nyersanyagot kettőjük között meg kell osztani. „Épen azért helyesebb lett volna — mondotta az illető mérnök hamisíthatatlan nyugatias elfogultsággal — hogyha mindaddig egy gyárnál maradunk, amíg csak egy gyárat tudunk anyaggal ellátni.” De hol maradt volna akkor a — bolsevista tempó?! X

Csendesszavú, fiatal orosz mérnök kellemes társágában bejárom az üzemet. A piros téglából készült épületek az elevenség benyomását keltik és elég tágasaknak látszanak. Általában a Szovjetunió ipari építkezéseinek külső képe többnyire igen kedvező. Amint kíséremmel a gyárudvar sarát dagasztom, elképzelem, micsoda nagyszerű fénykép-csokorban lehetne ezt az üzemet megörökíteni. Az egyik felvételt például ebből a sarokból! Azután ferdén felfelé a fal mentén, hogy az ablakok végtelen láncként sorakozzanak egymás felett. Elébe egy traktor kerülne, rajta a nagybetűs gyárjegy: XTS (Kharkovi traktor-szavod). Az a fejkendő munkásleány ott a fúrógép mellett nagyban élénkíténé a képet s ha lefényképezném, talán még mosolyogna is és akkor alá lehetne írni: „Szovjet-

oroszországban öröm a munka!" A leányzó azonban ebben a pillanatban — sajnos — egyáltalán nem mosolyog. Vajjon Oroszország csak fényképen tud mosolyogni . . . ?

Mintha ez a főcsarnok kissé csendes volna! Hosszú sorokban állnak a német és amerikai származású esztergapadok, fúrók és fogazógépek, azonban csak egynéhány van üzemben. Fiatal munkások és munkásnők dolgoznak mellettük. „Kizárólag fiatal munkaerőket iskolázunk be a gépekhez”, — magyarázza a vezetőm — „17.000 főnyi személyzetünknek 60%-a 18—25 esztendős és majdnem valamennyien tagjai a Komzomolc-nak. Az idősebb munkások fiatalkorukban mindent másképp tanultak és nemigen tudnak hozzátörödni a megváltozott viszonyokhoz, mi pedig erre a felnőtt nemzedékre nem akarunk időt vesztegetni.” Az üzem mérnökei és üzemvezetői azonban kevés kivétellel külföldiek.

A szerelőcsarnok végére érve, vezetőm habozva megáll. „A szállítóberendezést is meg akarja tekinteni? Jelenleg épen áll . . .” Természetesen látni szeretném a nevezetes szállítószalagot, amely azonban most nem fut, hanem áll s néhány olajos tócsát átugorva már ott is állunk a technika századának dicső szülőtte mellett, amelynek az volna a hivatása, hogy percről-percre szigorú pontossággal továbbhaladva, traktorok tömegét dobja a világba: 1 traktor öt-egynegyed perc alatt, 11 darab óránként, naponként 144, egy év alatt 50.000 darab . . .

A valóság szerint azonban most áll a nagyszerű gépezet és áll az a kisebb szállítószalag is, amelynek a motorok összeállítását kellene elvégeznie. Általában majdnem minden áll és ez a megfigyelésem semmivel sem újabb keletű, mint jónéhány angol ismerősömé, akik különböző időben Kharkovban járva, a két szállítószervezetet szintén „most épen állóhelyzetben” látták. Hiszen lehetséges, hogy ez csak véletlenségek találkozása! Lehetséges, — de mindenestre nagyon szerencsétlen véletlen.

Mialatt vezetöm a csinosan fényezett 25 lóerős kész traktorok csoportja felé iparkodik terelni, sötét balsejtelmek támadnak fel bennem és most már erőnek erejével további bizonyítékokra vadászom. Hah! megvan! Ott, az a fekete tábla, amelyen a személyzet számára ellenőrzésképen feljegyzik az előző nap teljesítményi adatait. Kíséröm kővé meredve látja, hogy észrevettem ezt a feljegyzést, de rajtam is hideg és meleg futkorász végig, mert érzem, hogy most nyertem csak igazában betekintést az orosz ipar helyzetébe.

A feketére festett deszkán krétával írt táblázatot látok:

Az előző napon beszolgáltattott:

az 1. csoport 8 traktort,	a 2. csoport 62 traktort
átvettünk 6 "	30 "

Uff, micsoda fölfedezés! Eszerint előfordulhat a szállítószalag mellett, amelynek éppen a teljes egyenletesség a műszaki alapelve, hogy két munkáscsoport teljesítménye között hétszeres legyen az eltérés! És arról a bizonyos szállítószalagról leadott traktorok közül már magának az üzemnek az ellenőrzőállomása kénytelen voít a termelt darabok felerészét, mint használhatatlant visszautasítani!

Sőt azt is látom, hogy az igazgatóság szerint „tényleges termelés” mindaz, ami a szállítószervezetről lekerül. Nemcsak az, amit használható állapotban a piacra lehet szállítani! Hát így állunk a hivatalos statisztikák nagyszerű teljesítményi adataival?! Hogy is van csak . . . ? Az előírt és propaganda-mennyiség 144 darab naponta. Az igazgatóság és a statisztika szerint a termelés napi 70 darab. Valójában azonban mindössze 30 traktor készül el piacképes állapotban. Hiába, itt nem segít semmi: az öt éves terv adatait magamban már úgyis felényire csökkentettem, a látottak alapján azonban ezt ismét felére kell leszállítanom. A valóság tehát, az a valóság, amelyet valamelyik munkás keze örökített meg a fekete táblán, nem egyéb,

mint, hogy Traktorsztroj éppen 25°/o-át termeli annak, amit termelnie kellene. Egyetlen traktorral sem többet!

A befektetett tőkének háromnegyed része tehát itt is elpusztult! És vajjon hogyan fest majd ez a teljesítmény is, ha a traktorokat kint a földeken, munkaközben figyeljük meg? Hiszen néhány héttel ezelőtt a „Pravdá”-ban azt olvastam, hogy 2.000 traktorból hiányzott a gyújtószerkezet!

ÉS A MUNKÁSSÁG . . . ?

Látogatásomnak ez a nemvárt eredménye annyira lesújtott, hogy alig tudom a munkásokat életkörülményeik felől kikérdezni. Pedig a mérnök belátta, hogy rajtam minden iparkodása kárbavesztett és egyszerűen otthagyt. Így azután a munkások őszintén beszélhettek. Az egyik elmondta, hogy több, mint egy éve nem látott húst. Cukrot pedig vagy hat hete! A másik szintén több hónapja nem evett húst és általános a panasz, hogy nem kapnak olajat vagy egyéb zsiradékot a főzéshez. Különösen az építőmunkások és a tanulatlan napszámosok elégedetlenkednek. A fiatalabb, politikailag iskolázott munkások kitérnek a válasz elől és kurtán csak azt felelik: „Meg vagyunk elégedve!”

A „világ legmodernebb és legnagyobb traktorgyára” körül szerzett tapasztalataim után már semmi sem lep meg! Nem egyéb ez, mint az ok és okozat egyszerű viszonya.

SZOVJETHATALOM, VILLAMOSÍTÁS, KOMMUNIZMUS!

AZ ELEKTROMOSSÁG DÉMONA

Valami félelmetes dolog a bolsevizmus és a villamoság egybekapcsolódása! A villamosság ugyanis olyan erő, amelyet látszólag semmiből hoznak létre, amelynek jelenlétét szemmel vagy füllel nem érzékelhetjük és amely látszólag csupán az emberi értelemnek és akaratnak az eredője. — Nem kell hozzá egyéb, mint hogy a hatalmas szovjetkormány valamelyes vezetékhálózatot feszítsen ki a föld felett. Nincsen a világon más erő, amelyet könnyebben bele lehetne burkolni a titokzatosság leplébe s amelyet a primitív ember szemében kevesebb fáradsággal lehetne a technika csodájaként feltüntetni.

Micsoda acélos, heroikus erő tombol egy-egy mozdonyban, amikor sisteregve és prűszkölve berobog a várócsarnok ívei alá! Mindent látni rajta: a szenet és vizet, az égést, a gőzt, a mozgást. Rajta minden kézzelfogható anyag és működése világos és érthető. Még a robbanómotor is csak berregő bizonyítéka annak a metafizikai törvénynek, hogy ex nihilo nihil fit: semmiből nem lesz semmi! — De ugyan mit tudhatnak Oroszország újdonsült proletárai arról a titokzatos, néma hatalomról, amelynek még a legegyszerűbb megjelenési formáit sem bírták eddigelé kellőképpen lerögzíteni, nem is szólva arról, hogy belső természetének felkutatásában maga a tudomány is eléggé elmaradt!

Íme: hatalmas duzzasztógáttal nagy tavat létesítenek, a bölcs szovjethatalom kifeszített néhány huzalt, ráolvas egy-két varázsigt és máris kiárad belőle a nagy Lenin ereje és gyárat hajt és malmokat és bányákat. Mit tud az orosz nép legnagyobb része arról a kicsike, zümmögő helyiségről, amit amerikai mérnő-

kök építettek a gát aljába? Ugyan mit is tudhatnak róla? Becslésem szerint az oroszok kilenctized része nincs tudatában az olyan egyszerű tényeknek, mint hogy például a villamosság éppen olyan természeti erő, mint bármely más, s hogy annak felhasználását más nemzetek már jóval a bolsevista forradalom előtt ismerték, s hogy végül a mostani kommunista uralom csak azért tudja azt értékesíteni, mert — külföldi országok megépítik neki a hozzávaló erőműveket!

Ilyen beszédekért azonban Oroszországban valószínűleg halál jár. Szerintük a villamos erő a bolsevizmus különleges alkotása, amelynek segítségével a munka játék lesz s a világ nemzetei az értelem szolgásgába hajolnak: hogy ezentúl ne lehessen többé sem irigység, sem viszály, sem gonoszság a földön s hogy Káin ne ölhesse meg többé Ábelt.

Íme a világ jövője, amelyet mennyiségtani képletek rövidségével feszítettek ki a világ legnagyobb tógátja fölé s éjtszakánként ragyogó izzólámpák fénye írja bele a sötétségbe Lenin ígését: „Szovjetszkaja Vlaszt Plusz Elektrifikácia Jeszt Kommunizmus”, — a Szovjet ereje meg a villamosítás adja a kommunizmust!

Vajjon micsoda lehet az az „Elektrifikácia”? Valami új szent? Az új Oroszország patrónája? Derék kommunisták a kislányaikat nevezik el róla, aminthogy fiaikat Pjatiletká-nak, „Ötéves-terv”-nek hívják . . .

DNYEPROSZTROJ

Van valami fenséges szépség Dnyeprosztroj vidékén. A felduzzasztott tó tágas színe mögött, amely a Dnyeper egész völgyét betölti, kopár, lapos dombok zárják el a látóhatárt. Balkéz felől fekszik a folyam egyik szigete, a zaporogi kozákok hajdani természetes erődje. A végelláthatatlan steppéken, amelyeken valamikor Bulyba Tárász seregeinek patkói dübörögtek, most keskeny, elvesző vonalakban húzódnak a távolba az áramvezeték oszlopsorai.

Valóságos ősi táj ez, de szédítő méreteikkel nagyszerűen ideillenek a technika alkotásai. A gát 767 méternyi szélességben zárja el a völgyet, amelynek mintha csak kezdettől fogva az lett volna a hivatása, hogy ezzel a betonból készült kiklopsz-fallal elrekeszszék és a Dnyeper habjait 16 kilométer hosszúságban felduzzasszák. Már II. Katalin foglalkozott a gondolatlalt, hogy ezen a helyen elgátolja a folyót, miáltal az egész Zaporosyje-ig hajózhatóvá vált volna. II. Miklós cár elé is több tervet terjesztettek, amelyek szerint a mesterséges tavat hatalmas erőmű hajtására akarták felhasználni. Minthogy azonban a tó vize sok tízezer hektár termőföldet nyelt volna el s a szomszédos steppék sem mezőgazdasági, sem ipari feltárássra nem bizonyultak alkalmasnak, a terv kivitele abba maradt. Oroszország villamosításának tervezőit azonban „a forradalom legnagyobb elgondolásától” efféle megfontolások nem riasztották vissza s így Dnyeprosztrójból — akarva nem akarva — a világ legnagyobb duzzasztó-műve kerekedett.

El kell ismernünk, hogy az ötéves tervnek ez a legszebb és legjobban sikerült alkotása. A víz a zöldes-fehérek minden árnyalatában zuhog a gát beton-tömbjei fölött a mélységbe. Odalent, a tajtékozó örvények közvetlen közelében, néhány halász dolgozik lapos ladikokban: hálóikkal a zuhanástól elkábult halakat fogdossák ki a vízből.

A partról híd vezet át a Hortica-szigetre, amelynek fái közül hajdani német-mennonita falucska piros háztetői integetnek felénk. A gát túlsó végén egy pontba futnak össze a magasvezetékek. Első tekintetre úgy látszik, mintha az acélnak és huzaloknak zürzavara volna. Közelebbről szemlélve azonban katonás rendben felsorakozó akkumulátorokra bukkanunk. A csillogó alumínium-testekből nyílegyenes vezetékek szolgálnak az áramátalakítókhöz és mélyen lent, a 66 méteres gát lábánál, az 1.150,000 köbméternyi beton-tömb alatt mintegy elrejtőzve, végre felfedezzük az aránylag parányi turbinacsarnokot.

A KAPITALIZMUS ALKOTÁSAI, MINT SZOVJETBÚSZKESÉG

Irásbeli engedélyem, amelyhez a külügyi népbiztosság külön távirati utasításokat adott, lehetővé tette, hogy a feltűzött szuronnal őrt álló GPU-legények sorfala megnyíljk elöttem és beléphessek a rejtelmes szentélybe. Minden tíz lépésnyire megvillan a szurony a barna köpenyek és a vörössel szegélyezett kékszinű tányérsapkák fölött. A bejárat előtt háromszoros ellenörzés . . .

A turbinacsarnok a legtisztább valami, amit Oroszországban láttam: amint belépek, valóságos műszaki elegancia vesz körül. Magas, keskeny ablakok, fehér és halványzöld falak, míg a lépcsőház és az alagút sötétvörös színben tartott. Egyenes sorban, egymástól egyenlő távolságban fekszik a kilenc hatalmas turbina-berendezés. A talaj gyöngén remeg, a nyitott ablakokon behatol a zuhogó víz robaja. Minden a hibátlanság és tökéletesség benyomását kelti, úgy, amint azt ebben az országban még sehol sem tapasztaltam. Különösen hat, hogy embert alig látni! A gépeket tisztogató egyetlen mechanikust és a mögöttem ólálkodó pár órszemet kivéve egyedül vagyok a 35 méter magas helyiségben.

De ha jobban körülnézünk, önkénytelenül felvetődik a kérdés, vajjon egyáltalán Oroszországban vagyunk-e még? Vajjon Szovjetország sajátkezüleg és saját eszközeivel képes lett volna ilyen tökéletes telepet létesíteni? És ha nem ő hozta létre, vajjon kicsoda? A turbina-burkolatokra erősített sárgarézlemezkeken három szó áll: „General Electric Company! . . .”

Ez a név emlékezetembe idézi az 1929-ben megtartott párizsi szakértő-konferenciát, amelynek elnöke, Owen D. Joung ennek a társaságnak is elnöke és amelynek eredménye az ú. n. Joung-féle terv volt. A hosszú, sovány elnök mellett mindig ott láttuk a társaság pénzemberének, John Pierpont Morgan-nak sokkal erőteljesebb, joviálisabb alakját, azután Lamont-

ét és sok másét. Ejnye! hát a kommunista párt Jounggal épített ipari szentélyeit és Morgan adja hozzá a pénzt? És ezt aztán mint a „proletáriátus ipari arc-vonalának diadalát” könyvelik el?

Hasonló dolgot kell tapasztalnom, amikor a csigalépcsőn lemegyek magukhoz a turbinákhoz. Valósággal agyat bénító pillanat, amikor a gépész engedélyével egy GPU-ór kíséretében odaléphetek az egyik turbina tengelye mellé és rám súlyosodik a több tonnás, másodpercenként 88 fordulattal száguldó hatalmas generátor lehelle. „84,000 lóerőre épült, de a valóságos teljesítménye 90—100,000 lóerő!” — ordítja fülembe a gépész. Bámulatom mindenesetre sokkal nagyobb lenne, ha az orrhangú angol helyett orosz szót hallottam volna — s ha már a bejáratnál nem láttam volna ismét egy amerikai cég névtábláját: „Newport News Shipbuilding and Dry Dock Company, Newport, Virginia.”

Felmegyek még az ellenőrzőállomáshoz is. Picinyke házikó ez a gát magasságában. Néhány üvegajtó . . . Háromszorosan ellenőrzik az engedélyemet és a bádóg belépőjegyet, végül a GPU-őrszem kíséretében, aki csuklószíjon viseli a revolverét, beléphetek a „világ legnagyobb erőművének” a központjába. Kerek, torony-szerű helyiség ez. A falakat kemény-gumiból készült szekrénykéek borítják, amelyek felett titokzatos mutatók remegnek és színes izzólámpák gyulladnak ki . . . Néhány férfi feszült figyelemmel szemmel tartja a műszereket: innen irányítják az egész üzemet. Középpütt, az asztalon kapcsolók és távbeszélőkészülékek s az egész helyiségben csönd. A suttogva kiejtett pár szó inkább angolosan hangzik, mint oroszul s amikor ki felé haladunk, a vezető mérnök ajtaján névkártyát látok: „M. Thompson, General Electric” . . .

Természetesen . . . ! És abból, hogy a neve mellé még odajegyzi a cégét is, nyilvánvaló, hogy egyelőre ők vezetik az üzemet — tehát az átadás még nem történt meg!

Előttünk áll tehát a világ legnagyobb és legszebb duzzasztóműve! A new-yorki Hugh Cooper ezredes rajzolta ki vonalaít és méreteit, ugyanaz, aki előzőleg a nagy Wilson-gátat tervezte meg Muscle-Shoalsban Tennesseeben. A General Electric megépítette, a Newport News Shipbuilding szállította a turbinákat, Krupp a betonkeverőket és építőgépeket, mások pedig más egyebet. A munkások tízezreiről sem feledkezünk meg, akik lelkesedéssel vagy türelemmel, önkéntesen vagy kényszerítve kiemelték a 3·4 millió köbméternyi földet, lerobbantottak 1·8 milliónyi köbméter sziklát és 1·2 millió köbméter betont építettek. Olyan munkás-hadsereg volt ez, amilyennel legfeljebb a fáraók és a keleti szatrapák rendelkeztek . . .

Bezzeg nem így mondják el ennek a műnek a megszületését a hivatalos vezetők! Csatlakozom a látogató-csoportok egyikéhez, amelyek szünet nélkül vonulnak a gáton végig, a nagy turbinatelepek felé. Itt aztán lendületes, telihangzású szavakat hallok a „proletár-akaratról és szocialista tettekről”, a Goelro-ról és a szovjetkormány villamosítási terveiről, amely szerintük a kommunista párt „második pártprogramja”. Szavak esnek Leninről és Sztalinról, pártkongresszusokról és statisztikáról s végül, egészen legvégül „a rettenthetetlen rohamosztatok” munkájáról, akik ezt a gátat összetalicskázták.

A turbinákról csak annyit hallunk, hogy ezek a legnagyobbak a világon. Nagyobbak a Niagara-erőművekben levőknél. Ebből látszik, hogy a proletárok acélos akarása nemcsak utolérte, hanem végérvényesen le is főzte az Egyesült Államokat! A Newport News Shipbuilding-ről, General Electric-ről, Milton Thompsonról és Hugh Cooperről mélyen hallgatnak.

S a hallgatóság áll és bámul!

Az ellenőrző állomáshoz vagy a turbinákhoz senki közülük el nem juthat, ámbár ha ezek a pionírok és komzomolcok s a környékbeli falvak látogató-karaván-

jai meg is látnák a kis sárgaréz-címkéket: elolvasni úgy sem tudnák és még kevésbbé értenék meg az összefüggést a külföldi nevek s „az öt éves terv legnagyobb teljesítménye“ között.

Egyenesen meglepő az az egykedvűség, amellyel a hatalmas amerikai cégek ebbe a játékba beállnak és eltűrik, hogy a szovjetkormány velük, mint idegen tollakkal, dicsekedjék.

Igaz ugyan, hogy ezek a cégek túl nagyok ahhoz, semminthogy a kapitalista világban még elismerésre kellene pályáznok. S ameddig az orosz állampénztár győzi őket dollárral, írhatnak a moszkvai lapok, amit akarnak. Nem kell félniök, hogy állításaikat erről az oldalról megcáfolják.

Dnyeprosztrój gépberendezése mintegy 150 millió dollárba került s ennek javarészét Amerika tette zsebre. Emellett a külföldi szakértőkkel annakidején kötött szerződések még igen sok előnyt biztosítottak. Az illetményeket valutában fizették, villák épültek, uszodákat és teniszpályákat létesítettek, autót, lovat adtak — úgy, hogy a kapitalista cégek szakértőinek érdekei — ha nem is valami örvendetes mértékben — de mindenesetre megegyeztek a proletár-munkások érdekeivel.

Szovjetországgra vonatkozó ismereteink bizonyára sokkal alaposabbak volnának, ha ezek a szakértők, akik az ország ipari felépítésének összes gyengéit ismerik, a nagy nyilvánossággal is közölnék, amit vendégeiknek egy-egy pohár White Horse Wishky mellett csendes szóval elbeszélnek . . .

A NAGY KÉRDŐJELEK

Dnyeprosztrój-jal ugyanis, csak úgy, mint az öt éves tervnek majdnem valamennyi alkotásával, kissé furcsán állunk. Szép, hatalmas mű s jól is sikerült, az bizonyos, de micsoda célt szolgál ezen a helyen? Mire jó ez a „műszaki drágaság“, amelyet Cooper és Joung és Morgan százmillió dollárokért megalkotott? Mire

való ez itt, Bulyba Tárász steppéin — azonkívül, hogy felépítése bizonyos amerikai társaságok nyereség-fételeit oly kedvezően felfokozta?

A rideg valóság az, hogy a Dnyeprosztroj-ban kitermelhető árammenyiség számára a legjobb akarattal sem lehet megfelelő fogyasztókat felhajtani. Ottlétemkor jól megfigyeltem: az üzemképes állapotban levő 5 turbina közül csak kettő futott, míg a víz legnagyobb része keresztül ömlött a gáton, a nélkül, hogy a turbinákat érintette volna. Az öt turbina már ma is mintegy 450,000 lóerőt termelhetne. S ha rövidesen a még hátralevő 4 generátort is beépítik, amelyeket a leningradi Putilov-műveknek kellene leszállítaniok, akkor a dnyeprosztroj-i kilenc, világgraszoló nagyságú turbina 810,000 lóerőnyi szörnyűséges energiámenyiséget tudna szolgáltatni. Ennyit sehol sem termelnek a széles világon, hiszen a Niagara-zuhatag 520,000 lóerőt ad, a Wilson-gát is csak 600,000-et.

De ha már most — amint saját szememmel láttam — az öt turbina közül csak kettő jár: mi lesz, ha mind a kilencet üzembe helyezik? Akkor majd hétnek kell hallgatnia . . . ? Egészen természetes, hogy a nagy tervkovács műhelyben erre a kérdésre is találtak — elméleti — megoldást. A Dnyeper hosszában hozzáfogtak bizonyos ipari üzemcsoportok létesítéséhez, hogy megalkossák a helyi fogyasztók körét. Van itt alumínium-gyár (francia vezetés alatt), van szerszám- és lemezacélöntőde. Van két nagyolvasztó, egy nyersvas-öntőde és egy vegyi gyár, egy salaktéglákat gyártó samott-mű és egy javítóműhely. A második áramkör feladata volna Dnyepropetrovszk városának ellátása, valamint a kamenzkoj-i ércelőkészítő mű és a Krivoj-Rog-i ércmezők ellátása. A harmadik kör a 250 kilométernyire fekvő Donyec-szénmedencéhez vezetne. Valamennyi egészen világos és tetszetős megoldás: három kör Dnyeprosztroj körül: a helyi, az 50 kilométeres és a 250 kilométeres és a 2·5 milliárd hektovattnyi energiát máris szétosztottuk. Hangzatosnak elég hangzatos, de lássuk, hogy a valóságban mi áll mindezekkel szem-

ben? Nem kevesebb, mint hogy a dnyeprosztróji pusztákon nem találni sem szenet, sem vasércet, úgyhogy az említett helyi üzemcsoportok nyersanyagát és készáruit nagy idő- és költségpocsékolással kell majd ideoda szállítani. Nagy hiba továbbá az is, hogy a steppe földje mezőgazdasági megművelésre sem alkalmas. Harmadszor: a Donec szénvidékét már korábban — bár nem valami előnyösen — villamosították és itt a villamosáramot a saját termelésű kőszénből állítják elő. Évtizedek is elmulhatnak és Dnyeprosztróji mérhetetlen energiáit még mindig nem fogják maradéktalanul átvehetni. És mialatt utólagos kísérletekkel azon fáradoznak, hogy a „világ legnagyobb duzzasztóműve” részére fogyasztókat teremtsenek, a balkezes beruházások súlya a végtelenségig fokozódik.

MIT AKARNAK?

Ottthon átlapozok valami füzetet, amelyet D. Szaszlavszky írt Dnyeprosztrójról. Ebből aztán megértem, hogy tulajdonképen mit akarnak vele? — „A diadalmos osztály hatalmának megtestesülése ez a mű: a forradalmi nép hősiességének, lendületének és teremtő lelkesedésének tanúbizonysága olyan korszakban, amely a világ még nem látott . . . A kapitalista világban kialusznak a villamos izzólámpák . . . fényüket megöli a válságok halálos lehelete . . . csak a Szovjet-unió fogja egész Európát áramkörébe kapcsolhatni . . .!”

A SZOVJETFALU

MESE A ZÖLD GYÁRRÓL PROLETÁRRÁ TENNI A PARASZTOT!

Oroszország déli részében minden előfeltétel megvan a legkitűnőbb falusi gazdálkodáshoz. Ha az 1917-es forradalom parasztforradalom marad és a szovjet-

kormány a parasztok és katonák kormánya lehetett volna, akkor a klasszikus mezőgazdasági politika tanításai szerint fel kellett volna osztania a nagybirtokot, arányosítani a közép- és kisbirtokokat és szövetkezeti alapon megszervezni a hitelt, a géptartást és az értékesítést. Persze ezek az eszközök túlságosan egyszerűek, túlhaladottak és kézenfekvők lettek volna és mindenekfelett nem lettek volna alkalmasak arra, hogy Marx Károlyt kivigyék a falusi nép közé.

A proletárforradalom csak úgy maradhatott hü önmagához, ha a mezőgazdasági üzemeket az ipari üzemek tükörképévé formálja: így született meg a „zöld gyár” gondolata! Az állami tervbizottság szeme előtt minden bírálathoz nélkül, vakon követett, ragyogó példaképpen lebegett a nagyfarm, amint azt Campbell az Egyesült Államokban bevezette, a teljesen gépüzemre berendezett és egyetlen célt szolgáló (speciális) nagyüzem. Vagy kizárólag gabonát termelnek benne, vagy szarvasmarhatenyésztést és csakis szarvasmarhatenyésztést üznek, másutt birkatenyésztést, ismét másutt sertéshizlalást stb. Mindenesetre elragadó elképzelés a szovjetország tervező koponyák számára: az állat- és embernélküli „Gabonagyár”, ahol a földeken csak vöröslobogós, magános gépek berregnek. És tenyészüzemek, amelyek a borjút, tejet, vaját úgyszólván a szállító szalagon, mázsa és száztonna-szám ontják a piacokra.

Mindez természetesen még nagyobb vonalú, még jobban specializált és még inkább gépi erőre berendezett legyen, mint az Egyesült Államokban. Egész tartományok termelését egyetlen íróasztal mellől kell irányítani. Az Egyesült Államokban az általános elnéptelenedés és az ipari termelés túlméretezése következtében már súlyos gazdasági válság következett be. Itt Szovjetországban azonban csak most születnek a mezőgazdasági óriásüzemek tervei. Ilyen a Gigant a Don mellett, terjedelme 256,800 hektár, gépfelszerelése pedig 230 traktor, 240 talajművelőgép, 800 eke, 200 töltőgétkapa, 220 kaszálógép, 115 tárcsás és 5,000

fogasborona. Vannak sertésenyészetek 12,000 darabbal, tehenészetek 2,000 darabbal. A gépüzemre való berendezéssel a nagyüzemet akarják kierőszakolni. A nagyüzem pedig majd proletárrá alakítja át a parasztot s így a vörös hullám a legtávolabbi Ázsiába is elérhet . . .

„Rázzuk fel a vidéket! Gyúrjuk át a parasztság koponyáját! Szellőztessük ki a falvakat! Vigyük ki a várost a falvakba!” — ezeket a jelszavakat kiáltotta világgá a kommunista párt a NÉP-irányzat végrehajtásaképen. Megbízható elvtársakat vezényeltek ki a falu forradalmasítására. A vörös hadsereg egyes parancsnokait — mint például Bogomolkint — megtették a nagyüzemek vezetőivé. Fiatal munkásokat egyéves tanfolyamokon búza-, rozs-, szarvasmarha-, sertés- és birkaszakértőkké képezték ki és oklevéllel a kezükben rászabadították őket a falvakra. A kollektív gazdaságok paraszti származású vezetőit, akik nem feleltek meg a várakozásoknak, az 1928. évi nagy pörök során leváltották, vagy száműzték és ezekkel a politikailag megbízhatóbb fiatal szakértőkkel pótolták.

Moszkvából Rosztovba együtt utaztam egy huszonegy éves fiatalemberrel, aki az Imina Lenina (Lenin Neve) főiskola hivatalos bizonyítványával igazolta, hogy a „nagyüzemek különleges szervezője” képesítésével rendelkezik. A másik három hónapig végzett gyakorlati munkát egy sertésenyészetben, három hónapig látogatta egyik főiskola megfelelő szakosztályát és most már mint „különlegesen képesített sertésüzem-vezető” indul úgynevezett második gyakorlati szolgálatának megkezdésére. Minthogy pedig a kényszerű kollektivizálás befejezésekor az orosz mezőgazdaság 83·9⁰/₀-a szovhoz-okba (állami gazdaságok), illetve kolhoz-okba (kollektív gazdaságok) tömörült, az oroszföld 83·9⁰/₀-át s vele együtt a bennszülött lakosságot ilyesfajta „szakértők” kényére-kedvére szolgáltatták ki.

Erre az újfajta, tökéletesebb tárgyilagosságra a természet rettenetes bosszúval felel és bámulatos magabiztossággal tiltakozik minden „ébresztési kísérlet“ ellen. A gépi erőre való berendezkedés ugyan hatalmasan megnövelte a művelhető területek nagyságát, a terméshozam átlaga azonban 1927-től kezdve fokozódó mértékben csökken, az ország állatállományának javarésze úgyszólván teljesen kiveszett és a rögbe gyökerezett, önálló gazdálkodásra képes parasztság teljességgel elpusztult.

Oroszország déli része ma valóságos ösvadon. A vasútvonalak mentén vannak ugyan területek, amelyek jó benyomást tesznek a szemlélőre és az „Új Élet“ elnevezésű állami birtok meg szemlélésekor nagy darab földet mutattak, amelyen hat traktor dolgozott egymás mellett és mindegyikük négy vassal felszerelt ekét vontat. A gépmunka a megművelhető terület határát a messzeségben levő fenyő-erdőcskéig terjesztette ki és az egyenletes, párhuzamos barázdákat vonó munkája valamiképp az emberi összedolgozás képét mutatja. Ezek a minta-szántóföldek azonban, bármekkora is a kiterjedésük, az országos viszonylatban nem sokat jelentenek. Oroszországban mindig a látóhatáron túlra kell tekintenünk, ha valamit meg akarunk állapítani.

A vasútvonalaktól távolabb eső vidékek jellemző vonása ugyanis a teljes elvadulás. A kolhozokon és főként a szovhozokon elsősorban a megművelt terület nagysága szempontjából folyik a gazdálkodás. A birtok vezetőjének állása, sőt sokszor az élete is attól függ, hogy a központi igazgatóság által kiadott művelési tervet — legalább külsőleg — mekkora pontossággal hajtja végre. Ha tehát a lovak és ökrök kidőltek és a traktorok összetörték, akkor egyszerűen sekélyen és még sekélyebben szántanak, a vetést a leghetetlenebb időpontokban is elvégzik, sőt a vetőmagot a felszántatlan talajba egyszerűen beleboronálják. Csak egy a lényeges: hogy a megművelési előírányzat végrehajta-

sáról minél mutatósabb számadatokat jelenthessünk Moszkvába!

Ilyen gazdálkodás mellett azután nem lehet csodálni, ha ősszel embermagasságú gyom veri fel ezeket a földeket. A gabonából öltre való kévét téphet ki az ember és nem talál benne 2, 3, 4 kalásznál többet. A többi csak burján, amely az elkésett aratás következtében ismét elszórja a magvát és hacsak sürgős tarlóhántást nem kap a föld: abban ugyan többé hasznos növény nem terem meg. A „fekete föld” vidékein a talaj termőereje még mindig akkora, hogy megművelése kizárólag a gyomosodás meggátlására szorítkozik. De éppen azért múlhatatlanul szükséges, hogy az egyes művelési szakaszokat éveken keresztül idejében és alaposan elvégezzék — míg a megművelési számadatokra való oktalan vadászat annyit ér, mintha a vetőmagot egyenest a Don vizébe hajigálnák . . .

Néhány táblával odébb két középkorú parasztot találok, akik magánosan dolgoznak. Néhány cigarettától szaporán megered a nyelvük. Tapasztalataik visszanyúlnak a háború előtti időkbe s így igen jól tudják, mit jelent az, ha ezt a földet ilyen gyatra eszközökkel művelik. Elmesélik, hogy kolhoz-ukon a múlt évben éppen csak a jövőre szükséges vetőmagszükséglet termett meg. Néhány lovuk megint elhullott, mert a legelőn kívül csak szalma-abrakot kapnak. A traktorok pedig csak nem jönnek. A falusiaknak, főként az aszszonyoknak teljesen elment a kedvük a munkától. Mert ha sokat dolgoznak: nem kapnak semmit. Ha keveset: akkor is semmit. Így aztán már csak káposztalavesen és kukoricaliszten tengődnek. Valami fájdalmas akasztófa-humor jellemzi ezeket az embereket. Ott állingálnak leromlott, gőzölgő lovaik mellett és — nevetnek. De micsoda örülettel határos nevetés ez! „Annyi baj legyen! Nicsevo! Vigye el az ördög: előbb-utóbb úgy is belepusztulunk valamennyien . . .!”

Útközben, amint az MTS felé közeledtem — ez is egyike azoknak a motoros-traktor-stációknak, amelyeknek létesítése az ötéves tervnek egyik büszkesége — a lenyugvó nap fényében sajtáságos látvány tárult elém: kalmük-ökrök vontattak egy traktort. Súlyos homlokukról, nyugodt szemükből leritt az évszázados türelem és békésen kérődzve cipelték a kurta, zömök gépet, amelyben 25 ló ereje rejtőzik. Illetőleg csak kellene rejtőznie, mert ebben a pillanatban egyetlen légy erejével sem rendelkezik. Nem egyéb most, mint holt súly és Ázsia ökreinek kell folytatni azt a munkát, amit a berregő gép olyan hirtelen abbahagyott.

Amint később megállapíthattam, az ilyen kép nem megy ritkaságszámba. A 20 traktorral felszerelt állomáson immár tizenhat ilyen néma, „bedöglött” gépparipa pihen s ez, amelyet az ökrök ünnepélyes menete vonszol korai nyugalmának helyére, a tizenhetedik lesz. Más állomásokról azt hallottam, hogy traktoraiknak legfeljebb egyharmada, vagy negyede, néha csak egytizede használható. A nagy, sokszor száz traktorral bíró állomásokon valamivel kedvezőbbek a javítási lehetőségek. Ezeknél azonban a gazdasági kihasználás ütközik több akadályba, mert a munkahelyig igen nagy utakat kell megtenniük a gépeknek. A rendszerint közepes és kisebb állomások helyzete egyszerűen vigasztalan. Mindenfajta gépet évenként egyszer általános javításnak kellene alávetni. Ez azonban többnyire elmarad. Maga Kalinin jelentette ki, hogy a traktorállomány 80%-a megérett a — selejtezésre. Pedig a legtöbbit legfeljebb egy-két éve készítették!

A Leningrádban, Sztalingrádban és Kharkovban készült traktorok hű másolatai a Harvester Company által előállított „International” típusú gépeknek. Tehát szerkezetük után ítélve a teljesítményük jó is lehetne. Aminthogy a külföldi szakértők állítása szerint ezek a gépek néhány hónapig egészen jól használhatók. Mégis általános a panasz, hogy elképzelhetetlenül gyorsan

tönkremennek. Ennek az oka az, hogy anyaguk meglehetősen egyenlőtlen, többnyire túlságosan lágy s ennek következtében a dugattyúk és hengerek hat hónap alatt kikopnak. A bajt még tetézi, hogy a lehető legrosszabb minőségű üzemanyagot használják. A jóminőségű naftatermékek ugyanis külföldre vándorolnak, míg bent Oroszországban, nyár idején úgy kifolyik a gépekből az olaj, mint a víz. A gépek korai elhasználódásának az okát azonban főként a traktorvezetők hiányos kiképzésében kell keresnünk, akiket az ökrök mellől vezényeltek az iskolába és bolsevista tempóban képeztek ki traktorvezetőkké! Ezek aztán olyan lehetetlen töréseket visznek véghez, amelyenkről a leggazdagabb képzelőerővel megáldott komoly gépészmérnök sem merne álmodni!

A GÉPEK SZTRÁJKJA

Gondolatban folytatom azt a számítást, amelyet a kharkovi traktorgyárban abbahagytam. Ha ott, az álló szállítószalag mellett arra a megállapításra jutottam, hogy a traktortermelés az előirányzott mennyiségnek csak a negyedrészt éri el, akkor itt, falun, ahol meggyőződhetek az onnan kikerült gépek valóságos használhatóságáról, ennek a negyedrésznek a háromnegyed-részt újból törölnöm kell, hogy megközelíthetőleg helyes eredményhez juthassak. Egy-egy dolgozó traktor kiállításához tehát a szovjet tervgazdálkodásnak tizenhatszor annyi tőkebefektetésre van szüksége, mint az európai és amerikai gazdasági rendszereknek és féltő, hogy a valóság még ezt a számot is jelentékenyen túlhaladja.

A többi gazdasági gépeknél — amelyek megépítésével orosz gépészmérnökök kísérleteztek — az arányok még sokkal szomorúbbak. Az egyik kolhozban 20 olyan kévekötözőt láttam, amelyek vígan forogtak, csak épen nem kötöztek. Mutattak hat trágyaszóró gépet, amelyeket a maga nemében legjobbnak ismert német „Westfalia” mintájára gyártottak és „csu-

pán lényegtelen módosításokkal javítottak" meg. Mintha csak titokban összebeszéltek volna: két órai használat után valamennyi kettétörött. Az aratást és cséplést egyszerre végző, úgynevezett Combines-gépeknél, amelyeket a Szovjetunió különleges, óriás méretekben hozott forgalomba, egyes fogaskerekekről tíznapos munka után már alig lehetett megállapítani, hogy valaha fogaskerekek voltak.

Igy fest lényegében az orosz mezőgazdaságnak gépi erőre való berendezése! Nagy tömeg gépet dobtak ki a falvakba, de ezeknek sem a minősége, sem az üzemanyaga, sem pedig a személyzete nem alkalmas arra, hogy észszerűen kihasználható legyen. Igaz, hogy e nagy üzemek kiküszöbölték a magángazdálkodással járó kockázatot, azonban a most említett tények magukban is elegendők arra, hogy a Szovjetunió gazdasági rendszerére kimondják a halálos ítéletet.

A SZOCIALIZÁLT BORJÚ

A kényszerű kollektivizálás nyomán jelentkező romboló hatások a mezőgazdaság egyetlen művelési ágában sem mutatkoztak olyan veszedelmes alakban, mint az állattenyésztésnél. Ez az ország, amely a háború előtt egyike volt a legnagyobb állatkevítellel dolgozó országoknak, ma állatállomány tekintetében tökéletesen elszegényedett. Maga Molotov népbiztos állapítja meg, hogy Oroszország az utóbbi négy esztendőben állatállományának 50 %-át elveszítette. A valóságban azonban ez a százalék eléri a 70-et is. Az orosz mezőgazdaság összeomlása ezen a téren olyan tökéletes, hogy Sztalin legújabb engedményeinek egyelőre semmiféle hatását sem lehet észlelni.

Az állatállomány kivezését elsősorban az általános elszegényedés okozta. A falusi nép életszínvonala Oroszországban sohasem volt valami magas, de most odajutottak, hogy az ember kénytelen volt versenytársul szegődni az állat eledeléért. Egész Szibériában talán már egyetlen sertést sem találni, mert a disznók

eledele a népesség megélhetésének elsődrendű szükségleti cikke lett.

A további okokat azonban a kollektív gazdálkodási rendszerben kell keresnünk. Azok a parasztok ugyanis, akik állatállományukat éveken keresztül csupán a legnagyobb áldozatok árán tudták átmenteni, többnyire levágták valamennyit, mielőtt a kolhoz-ba beszolgáltatták volna. Ezenkívül igen nagy hiba volt, hogy a kisbirtokosoknak nagyüzemekké való egyesítések nem gondoskodtak elegendő istállóról, élelemről, ivóvízről és kellő gondozásról. A ló- és igásökörállomány fenntartásával a szovjet-szervek teljességgel nem törődtek, mert vakon hittek az isteni traktorok mindenható erejében. Végül — mint mindenütt — a bürokrácia mindentudása és mindent jobban tudása, az állattenyésztés terén is alaposan kitombolta magát.

Öreg parasztember hosszú történetet mesél el a faluja multjából, amelynek lényeges elemei a következők: valamelyik hatóság rendelkezése alapján 1,600 tehenet vettek el a gazdáktól s azokat oda terelték egybe, ahol a térképen a „tejgyár” jelzés volt látható. Nyáron, amíg az állatok legelőre járhattak, elég tűrhetően mentek a dolgok. Igaz ugyan, hogy megfeledeztek az istállókról és a tejértékesítés megszervezése is csődöt mondott, azonban az efféléket Oroszországban legfeljebb kellemetlen részletkérdéseknek tekintik. A szarvasmarha-farm csupán késő ősszel válik problémává, amikor a kerületi agronom jelentése alapján a központi igazgatóság is ráeszmél, hogy hiszen az állatoknak télire istállókra van szükségük! Rohamosztagos tempóban felépítik az istállókat. De mire a faanyagnak Moszkvából irányított leszállítása befejeződik, csak 1,000 állat részére van férőhely — ami ugyan magábavéve elég szokatlanul nagy teljesítmény —, de 600 tehenet szabad ég alatt kell hagyni. Rendben van: az orosz tehen ezt is kibírja, de az is bizonyos, hogy ilyen állapotok még az orosz tehen tejelési hajlandóságát is a fagypontra alá süllyeszti. Tavasszal azután bizonyos természetes események fel-

hívták a figyelmet, hogy borjúistállót is kellett volna építeni. Csakhogy ekkor már késő volt és az „óriásmarhafarm különleges képzettségű vezetői" ezen a helyen 1,600 tehén mellett egyetlen borjút sem tudtak felnevelni!

Általános jelenség az is, hogy a kerületben található valamennyi járványos betegséget egybehurcolják, mert Oroszországban a nagyüzemek részére előírt járványrendészeti rendszabályok előfeltételei teljességgel hiányoznak. Oltóanyagot még emberek sem kaphatnak, nem hogy az állatok. A sertésvész egész sertésfarmokat tönkretett és a járványos elvetélés az összes szarvasmarha-farmok veszedelme. Vinci-Szarájában megtekintettem egy 12,000 állatot számláló sertés-tenyésztő telepet, amelyet széles körben szuronyos GPU-őrszemek láncá vett körül. Csak nagy fáradtsággal sikerült a vonalon keresztülhatolnom. A hatalmas üzem a teljes züllés képét mutatta. A költséges, tágas épületekben sertésvész dühöngött, s az átvészelt állatok szomorúan, deszka-soványan ödöngtek ide s tova. Mert hát ez az üzem kizárólagosan csak sertés-tenyésztő-telep volt s míg a gabonafarmokon tonnaszám rothadtak a hulladék-anyagok: itt az állatok már régen felémsztették az utolsó falatot is . . .

És néhányszor előfordult már, hogy mire a központosított nagyüzemhez szükséges épületek szerencsésen elkészültek, a központi igazgatóság hirtelen mást gondolt és az üzem decentralizálását rendelte el. Most azután egyik helyen állnak az épületek és másutt volna szükség rájuk . . .

AZ EMBEREK CSÓDJE

A paraszttól elvették az ökröt és lovat, a földművelésnek régi, megszokott eszközeit. Az új csodagépek pedig, a traktorok vagy nem jönnek, vagy hamarosan kikopnak, eltörnek. Mit tehet egyebet a falusi lakosság Oroszországban, mint hogy közönyös fásultsággal átengedi magát sorsának. Egyik amerikai ismerősöm

kissé erős kifejezéssel ugyan, de találóan így jellemezte a helyzetet: „Egyetlen tetves ingével az orosz paraszt sem viheti sokra!”

Itt egyszerűen mindent elfelejtettek! Elfelejtették a talaj és az állatok tulajdonságait. De elfelejtették a gépekét is, amelyeknek ismeretére pedig oly büszkék voltak. És elfelejtik lassankint az emberek tulajdonságait is. A szovjetgazdálkodás az ökörfogatú faeke mögött ballagó paraszttól minden átmenet nélkül a géperőre berendezett, ember és állatnélküli nagyüzemre akart áttérni. Megállapíthatjuk, hogy ez a vállalkozása teljes csődhöz vezetett.

Az orosz iparról elmondhatjuk, hogy Oroszország nem belőle, hanem annak ellenére él. Az orosz mezőgazdaságról sem mondhatunk egyebet, mint hogy a tatárjárás óta nem érte nagyobb szerencsétlenséget a nyomorult országot!

A KOLHOZ-OK VILÁGA

Meglátogattam egy kolhoz-üzemet a Don alsófolyásánál. A tanyaudvart néhány elhanyagolt istállóépület szegélyezi, egy-két gazdasági gép áll a szabad ég alatt és néhány kopott, düledező fa-viskó. Az emberek közönyösen, bizalmatlanul támaszkodnak a fal mentén. A férfiak még az asszonyoknál is kevésbé gondozottak. Csak úgy reszketnek a dohányért. Pillanatok alatt elkapkodják az éppen emiatt magammal hozott cigarettát. Rágyujtanak és szótlánul rábámulnak, miközben maguk elé fújják a füstöt. Körüljárják és megtapogatják a kocsimat, megkopogtatják az ablaküveget, aztán hallgatásba burkolózva ismét félreállnak. Ha kérdést intézek hozzájuk, csak a vállukat vonogatják, egymásra néznek . . . Végre az egyik nagynehezen szóba elegyedek . . . a másik, a harmadik közbeszól s aztán lassan valamennyi nyelv megoldódik.

Most épen azért gyűltek ide az udvarra, hogy felosszák a napi munkát. Kissé csodálkozom rajta, mert hiszen már délelőtt 9-re jár az idő, de meg-

magyarázzák, hogy a másik csoport már fél ötkor el-
látta az állatokat. Legelőször kiosztják a kenyeret,
amely azonban nem búza- vagy rozskenyér, hanem
kukoricalisztből készült, azután megbeszélik a munkát.
Ez persze nem megy végtelen vitatkozások nélkül.
Egyrészt a vezető és a parasztok, másrészt az egyes
munkások között. Hogy mi a nehéz és mi a könnyű
munka?! Hogyan lehessen a tegnapi nehéz munkát a
mai beosztással kiegyenlíteni? Mennyi kapnivalója van
még egyeseknek áruban a munkaszámlán jóváírt munka-
teljesítmény után . . . ?

Amint az egy óránál is tovább húzódo tereferelés-
ből kivehető, ezek mindennapi problémák, amelyeket
a vezetőségnek az egyesekkel tisztázni kell. Faluhelyen
teljességgel szokatlan, bürokratikus szavak esnek így
vitatkozás közben: jóváírt munkaórákról, a teljesítmény-
pont-értékeléséről a norma alatt és felett, hitelbe adott
kenyerről stb. Szomorúan érdekes párbeszéddek ezek
a farmvezető és a kolhoznikik között!

A nap már meglehetősen előrehaladott, mire az
egyes csoportok kivonulnak a kijelölt munkahelyekre.
Magam is utánuk hajtatok és szóba elegyedem velük.
Valószínűnek tartom ugyan, hogy idekint őszintébben
nyilatkoznak majd, mint bent a kolhoz-vezető füle-
hallatára. Egy csoport asszony arról panaszkodik, hogy
évről-évre nehezebb a sorsuk. Egy esztendő óta nem
kaptak rendes kenyeret és kizárólag kukoricán élnek.
A gabonájukat elvitték egy vörös ezred részére. Álla-
tuk alig van már, a legutóbbi szántásnál megint el-
hullott néhány ló . . . Az előmunkás többször szavukba
vág és iparkodik állításaikat enyhíteni, de az asszonyok
nem zavartatják magukat. Lekuporodnak az ösvény
szélére, elnéznek fölöttem és mesélnek . . . mesélnek . . .

Valamivel odébb, az egyik csoportban néhány
öregebb embert találok. Ezek is rögtön felhasználják
az alkalmat a beszélgetésre és azonnal leülnek, annyira
elgyöngültek. Megkérdezem, hogy állnak a szántással?
„Nincs lovunk!” — felelik. „Most, hogy az a ló is
elhullott, ami azelőtt a Vaszkáé volt, nem maradt csak

hat. Pedig azelőtt több, mint negyven darab volt a faluban s amellet sok ökör . . .!" "No és a traktorok?" Egyesek nevetnek. „Sánta lóval ugyan mire megy az ember?” Ha megkérdem Szavjalovtól, hogy hol késnek a traktorok az ekékkel, akkor azt mondja, hogy: Ma az „Október”-kolhozban dolgoznak és csak a jövő héten jönnek hozzánk. — Aztán jövő héten sem jönnek, mert esik az eső. És ha eláll az eső és megint csak nem jön semmi, azt mondja Szavjalov: Most meg a „Pionir” kolhoz van soron . . .! Elmegyek a traktorállomás mellett, hát ott áll tizenegy traktor. Losagyenkó, a telepvezető kijelenti, hogy a többi traktor a „Jövő” kolhozon dolgozik, ezek pedig nem tudnak dolgozni. Valami kártevők férköztek hozzájuk és elrontották valamennyit. Azt feleltem neki: Más nem tehet kárt a lóban, csak aki hajtja! — Erre nagyon megharagudott és megfenyegetett, hogy feljelent a kerületi agronómnál.“

KULAK-SORS

A harmadik munkáscsoportban szóbaelegyedem egy öreg emberrel. Még nemrégiben önálló nagygazda, kulak volt. Sajnálkozó szavaimra vállat vonva válaszolja: „Higgye el, hogy már nem is sajnáltam, amikor eljöttem hazulról . . .! Szörnyű kép volt az! Minden pusztul . . . a házak beomlanak . . . a falu utcáját felverte a fű . . . még a háborúban sem volt ilyen a sorunk. 1930 óta nem volt aratásunk. A nagyobb gazdákat száműzték, alig néhány család lakik már csak ott nyomoruságos vályogviskókban . . .

Először arra kényszerítettek bennünket, hogy kolhoz-ba tömörüljünk. Úgy 1926. táján kezdődött ez a dolog. Amíg a régi gazdák valamelyike vezette a kolhoz-t, még csak ment valahogy s még egy-két tisztességes aratásunk is volt. De később ezeket a régi gazdákat rendre elnémitották s a helyzet egyre rosszabbodott. Az utolsó télen, amit a falumban töltöttem, több

borjú hullott el, mint az elmúlt 30 esztendőben. Hiába . . . elpusztul minden . . . !”

A családja felől kérdezősködöm. A felesége még a háború alatt meghalt. Hogy a fiai merre vannak? — Csak a vállát vonogatja. A bátyját, meg a falusi gazdák javarészét számúzték. Vagy egy évvel ezelőtt még hallott róluk, ámbár a börtönben sokan éhenhaltak. A többieket fa-kitermelő táborokba vitték s ott igen rosszul megy a dolguk. — „Barakkokba csukva tartják őket . . . naponként bizonyos köbméternyi fát kell kivágniok. Aki nem végzi el a kiszabott normát, az nem kap enni. Ha megbetegszene, vagy legyöngülne — egyszerűen éhenhalnak. És télire nincs meleg ruhájuk . . .”

Míndezt nagyon nyugodtan és nagyon csöndesen meséli el. Csak ritkán csóválja a fejét, vagy fásult vállvonogatással kíséri elbeszélését. Szó kerül a kolhoz-ról is, amelyhez jelenleg dolgozik. „Minden elpusztul, mert nincsenek hozzáértő gazdaembereink. Mi vagyunk az utolsók és mi még mindent helyrehozhattunk volna. A fiatalok azonban már nem értenek semmihez. Ha majd mi nem leszünk, előlről kell mindent megtanulniok . . .”

Még néhány óráig időzöm a kolhoz területén. A déli szünet hamarosan követi a munka megkezdését s a legelsőeknek jött csoportok máris hazafelé ballagnak. Az ő munkanapjuk már lejárt. Megfigyelésem szerint egységes munka ki sem alakulhatott. A munkabeosztás túlságosan bonyolult egy mezőgazdasági üzem számára. Az emberek meg fáradtak, közönyösek és — az eredmény nem érdekli őket . . . !

A FALU ÉS A HALÁL

Aki faluhelyen komolyan megbetegszik, az elveszett. Meghal a nélkül, hogy valamelyes ápolást, orvosi kezelést és gyógyszert kapott volna. Abban a néhány faluban, amelyeket egy átutazó orvos kíséretében házról-házra járva meglátogattam, minden házban,

helyesebben viskóban találtunk beteget. Vérhas, tifusz, mocsárláz . . . Valamennyi teljesen elhanyagolt állapotban. Semmi lehetőség arra, hogy legalább az étkezést a betegségnek megfelelően szabályozzák. Ez volt legmegrendítőbb benyomásaimnak egyike Oroszországban.

Orvosok csak a kisebb városokban találhatók, ahol úgynevezett poliklinikákat tartanak fenn. Az orvosok elfoglaltsága azonban már elérte a legvégső határt és így házi látogatásokra elvből nem vállalkoznak. A súlyos betegek azonban nem igen bírják az órákon és napokon keresztül való rázattatást a lehetetlen orosz utakon, ami pedig a poliklinikákra való eljutással feltétlenül együtt jár. Különben is a legtöbb esetben hiányzik minden közlekedési alkalmatosság. A szegény beteg tehát nem igen tehet egyebet, mint hogy elnyúlik a padon és befelé fordul a falnak . . .

A közép nagyságú városokban vannak ugyan kórházak — de az a nyolc-tizenkét ágy, — mert ennél többel ritkán rendelkeznek — önként érthetőleg mindig foglalt. A kórházak a szabályok szerint kötelesek volnának a betegek ételmezését is vállalni. Ez ugyan jelenleg csak a kenyérrel való ellátást jelentené, de a kórházak legtöbbszörre még erre sem képesek s így a szegényebb betegeket már csak az éhenhalástól való félelem is visszatartja attól, hogy felvételüket kérik.

Az egyén életének megbecsülése sohasem állt valami magas fokon Oroszországban, miért is az egészségügyi viszonyok a háború előtt sem voltak a legjobbak. Az ország azonban lelkiismeretes, derék orvos-törzsszel rendelkezett, akiknek nagyrésze nyugat-európai főiskolákon szerezte meg tudományos képzettségét. A népesség viszonylagos anyagi jóléte mellett orvosság-hiány csak járványok és háború esetén jelentkezett. Most azonban csupán a szociális veszedelmet jelentő járványok csikarnak ki megfelelő hatósági óvintézkedéseket. Az egyén megbetegedését annyival inkább elhanyagolják, mert az egyes ember megvetése időközben a politikai elvek sorába emelkedett. A bajt végsőkéig fokozza az orvosi kar előképzettségének tel-

jes ziláltsága, amennyiben könnyelmű hozzáemértéssel specialisták képzésére fektetik a fősúlyt a nélkül, hogy az általános tudás megalapozására gondot fordítanának. Ennek a rendszernek szomorú következményei azután leginkább faluhelyen mutatkoznak.

Elutazásomkor temető mellett vitt el az utam. Nem volt az más, mint egy telek-darab, amelyen néhány sornyi gondozatlan, nagyrészt besüppedt sírdombocska jelezte a rendeltetését. A hantokon semmi jel, semmi dísz. Ilyen keservesen nehéz az orosz élet! A halál csak zavaró eset a családban . . . utána semmi! A sírokról megfélekednek s azok rövid idő múlva egyenlőkké válnak a föld színével . . .

AZ AGRÁRPOLITIKA ÖT ESZTENDEJE

Az orosz mezőgazdaság mai helyzetét olyan egyszerű és könnyű dolog megbírálni, hogy véleménybeli eltérések ezen a téren alig lehetségesek. Mik azonban az okai ennek a népek történetében példátlanul álló összeomlásnak? A Marx-féle elvek szerint való mezőgazdálkodás első kísérletének kimenetele kétségtelenül nagy fontossággal bír, szükségesnek tartjuk tehát, hogy a kérdést néhány elvi megfontolással megvilágítsuk.

A háború előtti időben az orosz föld olyan rendkívüli természeti adottságokkal rendelkezett, hogy az ország az elvitathatatlanul rossz gazdálkodás ellenére is az első kiveteli államok közé tartozott. Pedig más országokhoz viszonyítva a termelés előfeltételei súlyos hiányokat mutattak. Különösen a földbirtok elosztása terén mutatkozott szinte elképzelhetetlen aránytalanság, hiszen az európai Oroszországnak 34 0/0-a a cári család és az állam tulajdonába tartozott. A régi feudális jogviszonyok következtében sokhelyütt egész fejedelemségek, egész kormányzóságok kerültek egy-egy kézbe magántulajdonként s míg ezek a nagybirtokos urak az év javarészében külföldön vagy a fővárosban tartózkodtak és költekeztek, birtokaik gondját jószágigazgatóikra ruházták át. A jobbágyság késői felszabadítása

és Sztolypin-nak az első lépéseknél megrekedt reformkísérletei már nem sokat változtattak a helyzeten. A gazdálkodás teljesen külterjes keretek között mozgott, a birtokok műszaki berendezkedése többnyire igen szegényes volt s hogy ilyen közülmények között mégis jelentős kiviteli forgalommal lehetett számolni, azt csak a falusi lakosság életszínvonalának állandó alacsonyan-tartásával tudták elérni. A voltaképeni falusi lakosság jólétéről különben is csak Ukrajnában, Dél-oroszországban és Szibériában lehetett szó, míg az ország közepe és Oroszlengyelország hihetetlen szegénységben tengődött.

Ezek szerint igen természetes, hogy a parasztlázadásoknak, amelyek vörös fonálként húzódtak végig Oroszország történelmében, igen komoly és reális okai voltak s ezek nélkül a bolsevista forradalom sohasem juthatott volna győzelemre.

A földbirtokoknak a forradalommal kapcsolatos felszabadítása igen érdekes fejlődés eredőjévé vált. Abban a pillanatban, amikor megszűntek azok a gátlások, amelyek a parasztot a föld jövedelmétől mindedig távoltartották, a parasztság kebelében határozott szakadás jelentkezett. Az orosz történelemben először történt, hogy bizonyos felső réteg alakult ki a parasztságból. A talpraesett, szorgalmas földművelő eredményesen kihasználta a lehetőségeket, hogy vagyonilag előbbre jusson, míg a mérsékelt képességekkel rendelkezők lemaradtak. A parasztságnak eddig béklyóbavert, aktív elemei, akiknek segítségével az orosz földből mérhetetlen kincseket lehetett volna előteremteni, rohamosan előre törtek és 1924-ben Oroszország legtöbb részén megvolt már az alap, amelyből a független és önálló paraszti rend kifejlődhetett volna. Igen kedvező eredményeket értek el az állami birtokok is, amelyek még háború előtti munkástörzsekkel dolgoztak és jórészt a régi jószágigazgatók vezetése alatt állottak.

1926-tól kezdve azonban a szovjetkormány politikai okokból egyre sűrűbben állást foglalt a parasztsá-

ságnak ilyen irányú, tehát a kormányzat által szellemileg kevésbé befolyásolható fejlődése ellen. A mezőgazdaság ugyanis azalatt, amíg a kormány minden erejét a saját központi helyzetének biztosítására és az ipari termelés fellendítésére fordította, igen számottevő tényezővé vált, amely a forradalmi kormányt létalapjában fenyegette. A polgárháborúkban elpusztult vidékek termelőerejének helyreállítása érdekében Lenin egyideig jónak látta az úgynevezett NEP (Novaja Ekonomicseszkaja Politika) — gazdálkodás érvényesítését. Alig sikerült azonban a kitűzött célokat csak némileg is elérni, elhangzott a jelszó, hogy a falut proletarizálni és a parasztságot — elvben a „falu szegénye” színvonalán — nivellálni kell.

A kormányzat az állami birtokok régi jószágkormányzóit rendre visszahívta s a jómódú gazdáktól megvonta a szavazati jogot a falusi tanácsokban.

1928-ban kezdődött meg azután végképen az orosz mezőgazdaság összeomlása. Az 1928. földbirtoktörvény szerint az iparkodó, eredményesen dolgozó falusi gazda a munkásosztály ellensége. A szovjet gazdasági dogmatikája, mely szerint mindenki kizsákmányoló, aki másnak a munkaerejét igénybeveszi, mezőgazdasági vonatkozásban a társadalom élösdijévé minősített minden parasztgazdát, aki birtokát béresek segítségével művelte.

VETŐMAG NÉLKÜL

Hiszen tagadhatatlan, hogy az orosz falvak nagyzadói pénz és vetőmag, állatok és gazdasági gépek kölcsönzésénél nem bántak épen kesztyűs kézzel a zsellérekkel és, hogy a kisgazdák nem ritkán fülig belegabalyodtak a gazdagabb szomszédokkal, a molnárral és kereskedőkkel szemben fönnálló adósságaikba. Ezen az állapoton azonban a mezőgazdasági hitelügynek állami felügyelet alatt való megszervezésével kellett volna segíteni. Az osztályharcnak a falubavaló kihurcolása azonban, valamint a kis- és törpebirtoknak

az önálló, nagyobb birtokkal való szembeállítására az orosz mezőgazdaságot legjobb erőtől fosztotta meg és igen válságos helyzetbe sodorta.

A kormányzat irgalmatlanul keresztülvitte a kitűzött programot, miközben — szokása szerint — legalább háromszorosan túllőtt a célon. S az eredmény? Az ötéves terv négy esztendeje alatt sikerült az orosz föld leghasznavehetőbb rétegét tüzzel-vassal gyökerestől kipusztítani. Százezrével terelték össze a nagygazdákat, hogy azután mint napszámosokat kiküldjék őket az Ural és Szibéria fakitermelő telepeire, ahol a hiányos táplálkozás és a tifusz következtében seregestül elpusztultak, illetve jelenleg is elpusztulnak . . .

Az önálló gazdálkodásban jártas gazdák tönkretételénél nem kevésbé súlyos helyzetet teremtett az intézkedés, hogy az állami és kollektív birtokok éléről a régi iskolából kikerült, tapasztalt vezetőket vagy leváltották, vagy legalábbis tekintélyüktől megfosztották. A GPU közbelépésére és a hirhedt Schachty-pör folyamán az üzemvezetők tekintélyét nemcsak az ipari üzemekben, hanem a szovhozokban és kolhozokban egyszersmindenkorra megsemmisítették. „A tömegék ellenőrzik az üzemvezetőt!” — ez volt a Moszkvából kiadott hivatalos jelszó. Az újságok hasábjain izgató felhívások jelentek meg: „Üzemvezetők minden rendelkezését bizalmatlansággal kell fogadnotok!” Minden balsikert a közvagyon tudatos megkárosításának minősítettek és elcsapással, száműzéssel, sőt halállal büntettek s a szabotálással gyanúsított üzemvezetőket a kommunista sejtek ellenőrzése alá helyezték.

Mikor 1928-ban „vörös” igazgatók kerültek a bányák élére s a műszaki igazgatókat alája rendelték, a donvidéki szénbányakerület termelése például 50%-kal visszaesett. A mezőgazdaságban ez a visszaesés még sokkal siralmasabb volt.

Ma Oroszországban már csak külföldi szakértő merészel véleményyt mondani, aki cégét és követségét a háta mögött tudja. A cári időkből való orosz szakér-

tők összoszorított ajakkal járnak, vagy pedig műszaki dicshimnuszokat írnak a szovjetújságokba az öt éves terv szédítő sikereiről. Utóvégre a papír türelmes! Ezek a szerencsétlen orosz üzemvezetők azonban semmitől sem rettegenek jobban, mint az előirányzott számadásokkal szemben való visszamaradástól. Az egyik állami birtokon efféle „mulasztásért” a „vörös igazgatót” két ízben, az agronomot háromszor cserélték ki egy esztendőben.

GÉPÖRÜLET

Az orosz mezőgazdaság kétségbeejtő leromlásának harmadik oka a gazdaságok kényszerű kollektívizálása volt. A modern gazdasági gépekkel megművelt nagy, egységes területek eszméje magában véve folytatása lehetett volna a Sztolypin-féle földbirtok-reformnak. Hiszen a hajdani cári család, a főnemesség és az állam nagybirtokai ilyen irányú fejlődésre bő lehetőséget nyújtottak. Ehelyett a nagy területek megművelésének az elvét minden megkülönböztetés nélkül alkalmazták a kis- és törpebirtokokra is. Egyszerűen elhatározták, hogy ne legyen egyéb, mint egy tagban fekvő nagy felületek s azért a kiscgazdaságokat erőszakkal nagyüzemekbe kényszerítették. Ennek a kényszer-rendszabálynak természetes következménye volt, hogy a munkakedv általánosan megbénult. A földművelők részére létminimumot állapítottak meg, amelyen semmiféle szorgalommal nem javíthat az ember. „Hát akkor minek nyúzzam el magamat?!” — ez volt a parasztság általános válasza.

A bajok negyedik forrásaként a gépüzemre való elhirtelenkedést kell tekintenünk, aminek Orosz földön úgyszólván minden előfeltétele hiányzott. Az orosz paraszt arra született, hogy ökörrrel dolgozzék. A sok évezredes megszokást és a gépekkel szemben táplált ösztönyszerű ellenszenvet nem lehet máról holnapra, kormányrendelettel megváltoztatni! Különbben már maga a talaj sem tűri, hogy a gépművelésre való áttérést

kellő óvatosság és rendszeres kiépítés nélkül hajtsák végre. Traktort csak az év öt hónapjában lehet használni, a többi hét hónap alatt a talajviszonyok és az utak állapota csak ló és ökör alkalmazását engedik meg. E két igásállat jelentőségének a félreismerése helyrehozhatatlan károkat okozott. Most azután, amikor az állatállomány javarésze elpusztult, Moszkva végre kiadta az utasítást, hogy „a lóra, ökörrre pedig ügyelni kell!”

Maga Sztalin is szükségesnek látta, hogy néhány jó szóval és kíméleti intézkedéssel megkísérelje a parasztság kiengesztelését és munkakedvének felelevenítését. Azonban az idősebb gazdákat s NEP-gazdálkodás során és az utána következő időkben szerzett tapasztalatok hosszú esztendőkre bizalmatlanná tették Sztalin szavaival szemben. Mégpedig annál inkább, minél barátságosabbak azok. Igen jól tudják, hogy a tehéntartásra való csalogatás egyetlen célja az ország állatállományának emelése. A gazdáknak azonban eszük ágában sincs, hogy magántulajdonként újból tehenet tartsanak és borjút neveljenek, ami csak három év múlva hoz valamit a konyhára és öt év is beleteлик, míg kifizeti magát. Hiszen sohasem tudhatják, mikor jut eszébe Sztalinnak, hogy egyetlen tollvonással ismét elvegye tőlük azt a tehenet borjastól.

Különben is kezdjük az elején a dolgot: ugyan honnan szerezzen a gazda a mai Oroszországban felnevelni való borjút?

Az ifjabb nemzedék viszont szomorú tanújelét adja a balkezes specializálás következményeinek. A gazdasági iskolai előképzettséggel rendelkező fiatalabb gazdák között manapság egy sincs már, aki egyformán értene a búzához és a rozshoz, az árpához és a burgonyához s a lóhoz, szarvasmarhához, sertéshez és birkához is konyítana valamelyest. A vegyes gazdálkodáshoz való visszatérést tehát egész nemzedékek átiskolázásának kellene megelőznie. Hasonlóképen nincsenek állatorvosok, akik tanulmányaik alapján egyaránt jogosultak volnának a ló, a marha vagy a birka kezelé-

sére. Juhászokat meg az egész országban nem találni már.

Az ipar a városokba húzódott s ennek következtében a falusi kézművesek rendre kipusztultak. Most aztán megcsúszott, hogy egész tartományokban nem akad ember, aki egy taliga-kereket meg tudna vasalni.

Ezek szerint tehát az elkövetkező esztendőekben a terméseredmények további csökkenésére kell számítanunk. Előreláthatólag rövidesen visszatér az 1924. évi éhínség, mert annak megismétlődése ellen az ország jelenlegi gazdasági berendezkedése nem nyújt semmiféle biztosítékot.

SZEGÉNY OROSZORSZÁG!

Hosszú körutazásomról, amely Leningrádon és az Urálon keresztül a Kaukázusba, majd onnan Ukrajnába vezetett, visszatértem Moszkvába, hogy ezt a hatalmas birodalmat fővárosának látószögéből mégégyyszer szemügyre vehessem. Érdekes, hogy a vidékről felkerülve, mennyire más színben tűnik fel most minden, mint amikor külföldről ideérkeztem.

Csendes beletörődéssel látom most az idegenvezetés körüli mesterkedések egész rendszerét, amelyekkel Oroszország újjáépítésének csalóka képét varázsolják az idegen szeme elé. Mit tudja az az Intourist-kiránduló, hogy abból a kitűnően rúgózott Lincoln-kocsiból, amely végigöröpi a főváros utcáin, egész Moszkvában legfeljebb négy darab akad? És mit tudja, hogy az a bölcsőde ott a pályaudvaron, az „éjjeli szanatórium”, a mintabörtön, az anya- és gyermekotthon, az a két-három gyár, a lakótelepek, amiket bemutatnak neki — mindíg ugyanazok és kifejezetten idegen szemek számára épültek! Ha vidékre utaznék az illető, egész a Kaukázusig, vagy ha úgy tetszik, akár a Csendes Óceánig: aligha találna belő-

lük még egy példányt. Vagy ha találna is, akkor se többet két-három hasonló intézménynél. Ezeket is csak a hatalmasan fejlődő ipari gócpontokon . . .

Az oroszok azonban mélyen megsértődnének, ha az ember ilyesmit szóba hozna előttük. Az ortodox anyagelvűség hazájában ugyanis többet adnak a gondolatra, mint a valóságra. Beérik vele, hogy néhány moszkvai pályaudvaron gyermek-megőrzőket létesítenek átutazó anyák részére — ezzel csak eléggé kidomborították a „gyermekgondozás” eszméjét! Az általános megvalósítás a jövő munkája lesz s e felől a jó elvtársak még sokkal biztosabbak, mint a jelen felől. Épúgy elegendő egyetlen csinos kirakat-fogház, hogy a külföldi látogatókat meggyőzhessék róla, milyen szelíd jelentőséget szántak az eljövendő, erőszaktól mentes kommunista világban az efféle „elszigetelő intézetek”-nek. A szolovjeczki szigetekről és egyéb koncentrációs táborokról szóló históriák természetesen más lapra tartoznak . . .

Még ennél is meglepőbb azonban az a könnyen-hívő készség, amellyel a külföldi látogatók egyrésze mindezt a maszlagot elfogadja és beveszi. Egyetemi orvos-professzor szájából hallottam pl. a következő kijelentést, amit odahaza bizonyára sohasem kockáztatott volna meg: „Hát hiszen kissé bűdös volt bent, no, de azért megy . . . megy . . .!” Ezekkel a szeretetfűtötte szavakkal az egyik bölcsődében tapasztalt állapotokra iparkodott az illető úr fátyolt borítani, már pedig különösen az illatokra vonatkozó kifogás nem volt egészen indokolatlan. Az orvosok kiképzésénél is keveselte ugyan a tudományos megalapozást, mégis arra a végső következtetésre jutott, hogy „ez az alap azonban az orvosi gyakorlat céljaira nem épen alkalmatlan!” Egyik nagyváros szociális osztályának tisztviselőnőjét viszont az istentelenek propaganda-irodájának a bemutatása hangolta arra a szilárd meggyőződésre, hogy Oroszországban a vallás valóban — magánügy! Ilyen emberektől ugyan mit várhatunk?!

Ezzel ellentétben a hatóságoknál igen érdekes tapasztalatokat szereztem. Az a nagy, biztosságos önérzet, amellyel annakidején fogadtak, most csendes szerénységgé szelidült. A népbiztossági irodák hangja észrevehetően más árnyalatba csap, mihelyt meghallják, hogy vidékről jövök.

„Nos, mit szól hozzá . . . ?” Ezzel a Szovjetországban eddig hallatlan kérdéssel fogad az egyik népbiztosság tisztviselője, amikor kettesben maradunk a szobában. — „Túlméreteztük? Túl gyors ütemben építkeztünk? Sok a befektetett tőke . . . ? Hogy a földművelés visszafejlődött . . . ? No, de természetesen idővel ez majd mind adódik! Több időt szánunk rá . . . több gondot fordítunk a minőségi munkára . . . a parasztoknál ismét jobban támogatjuk a magánérdekeket . . . Egyelőre le kell peregnie az államkapitalizmus korszakának . . . !” Sok dologban már tisztán látnak és ha észreveszik, hogy mi is kitaláltuk a rendszer gyöngé pontjait: máris készen áll a megbeszélés és a vitatkozás alapja.

Bírálatunk ugyan ezidőszerint még semmi esetre nem terjedhet túl az egyes rossz részleteredményeknek és az ötéves terv tempójának a kritikáján. Arról még aligha eshetnék szó, hogy a földművelés kollektivizálása és az ipari termelés szocialista felépítése már elvben is mennyire kétséges sikerű, bár ezeknek a megértése már ott rejtőzködik a jobbak homlokredői között. A saját országuk nyilvánossága előtt azonban még erősen tartják a szocialista gondolat feltartóztathatatlan előretörésébe vetett hitet. Az ötéves terv eredményt jelent, semmi mást, mint csupa eredményt. Az élelmiszerellátás, a gépipar és a villamossággal való gazdálkodás nyilvánvaló balfogásait a munkásosztály elkeseredett ellenségeinek szabotálásával indokolják. A falusiak százait végzik ki azon a címen, hogy tudatos „kártevők”. A Don és Kubán vidékéről tízezerrel és faluszámra számúzik a kozákokat Szibériába. A

nagyobb városok lakosai közül százezreket terelnek ki a falvakba, tanyákra. Míg azonban a kormányzat bizonyos szervei évekkal ezelőtt teljes egyéni jóhiszeműséggel adták ki ezeket a rendelkezéseket, addig ma már valamennyi vezető-helyen tudják, hogy mindez nem egyéb, mint a felelősségnek tudatos áthárítása. S ezért valószínű, hogy az elkövetkező esztendőben még igen sok vérnek kell folynia.

Oroszország helyzetét az ötéves terv befejezésekor olyan embernek az állapotához lehetne hasonlítani, aki minden erejének szörnyű megfeszítésével látott hozzá valamely nem egészen jól átgondolt munka megvalósításához és most erői fogytával és a vállalkozás céltalanságának első kétségei között kimerülten visszahanyatlik. Ez az állapot új helyzetet teremtett: a kommunista párt irgalmatlan szigorúsággal legázol minden elvi bírálatot. Az eddiginél is nagyobb nyomattal szórják a tömeg közé a hivatalos, állami irodalom termékeit, vaskos, virágos regényeket az „új életről”. Fagyos rendszerességgel folyik a „kártevők” felelősségrevonása, közben azonban bizonyos benső bizonytalanság vesz erőt a kormányzat szervein. Lefékeznek egymást, amit még fékezni lehet. Lazítanak itt is, ott is a kényszerrendszabályokon. Napról-napra javítanak valamit a korábbi intézkedéseken . . .

A GAZDASÁGI HELYZET

Az ötéves terv eredményeit általában azáltal hamisítják meg a külföld szemében, hogy a híradások csupán a tervezett építkezések kiviteléről szólnak, míg a létesített üzemek hozadékáról mélyen hallgatnak. Tagadhatatlan ugyan, hogy Oroszország négy éven keresztül úgyszólván egyetlen építkezés színhelye lett és Nizsni-Novgorodban, az Uralban, a Kuzniec-medencében, valamint Dél-Oroszországban egészen nagyméretű ipari építkezések létesültek. Az építkezést azonban majdnem minden esetben külföldi cégek vezették és az üzemek műszaki berendezése is általában külföldi eredetű, úgy-

hogy a szovjetkormány számára alig maradt egyéb hátra, mint a napszámosmunka kiállítás.

Ezek a munkálatok ugyan sokkal jobban hasonlítanak valami gyarmatbirtok feltárásához, mint egy gazdaságilag megalapozott ország ipari továbbfejlesztéséhez, azt viszont el kell ismernünk, hogy az ötéves tervben előirányzott építkezések nagyrészt befejeződtek, illetve befejezés alatt állanak. Hanem az ötéves terv gazdasági jelentősége nem zárul le az építési teljesítményekkel. Ellenkezőleg: éppen azokkal veszi kezdetét! A szovjetkormány propagandája azonban szemmel láthatólag mindent elkövet, hogy az üzemek műszaki teljesítőképességéről és annak a tőkebefektetéshez való viszonyáról szántszándékkal elterelje a figyelmet. Moszkva utcáin sok szép fényképet látni azokról a nagyolvasztókról, amiket MacKee épített Magnitogorszban, a turbinákról, amelyek a General Electricnek köszönik létezésüket Dnyeprosztrójban, valamint a Nizsni-Novgorod-i Ford-féle automobilgyárról. De költség számlákat csupán az istentelenek múzeumaiban tettek közzemlére. Azok is kastélyokra és templomokra vonatkoztak.

A szovjetkormány tudatos szemfényvesztéseinek egyike, amellyel a nép önbizalmát és önérzetét emelni igyekszik, az az állítás, hogy a kommunista állam által létesített ipari üzemek — semmibe sem kerülnek. Már pedig a falujárásaim közben szerzett tapasztalatok alapján majdnem teljes határozottsággal állíthatom, hogy az orosz állami üzemek által előállított traktorok költségei úgy aránylanak a külföldről beszerzett hasonló minőségű gépek árához, mint száz az egyhez. Ennek a lehetetlen gazdálkodásnak a nyereség-vesztégszámlája egyébként különösen azokon a pontokon kerül erős megvilágításba, ahol más gazdasági rendszerekkel érintkezik.

Oroszország azokat a gépeket és munkálatokat, amelyeket az utolsó négy esztendőben külföldön megrendelt, — külföldi kifizetési és külkereskedelmi mérlegének tanúsága szerint — nem ajándékba kapta.

Ennek a példátlan költekezésnek megsemmisítő következményei elsősorban természetesen az ország pénzrendszerében jelentkeztek. Az arany- és devizaforgalomnak külföldre való kiáramlása olyan méreteket öltött, hogy a cservonec úgyszólván minden fedezet nélkül maradt. A pénz értékének csökkenése az ország belsejében nem jelentkezik ugyan olyan gyorsan, mint más országban, ahol az árak szabadon alakulhatnak. A szabad piacon azonban nap-nap után rohamosan feljebb szöknek az árak és ezen a téren tökéletes a zűrzavar. Az ötéves tervnek ezirányú hatását pontosan lemérhetjük azon a tényen, hogy míg a rubelt néhány évvel ezelőtt nemcsak Oroszországban, hanem a külföldi tőzsdéken is 2'85—2'90 pengővel számították, jegyzését utóbb már valamennyi állam árfolyamlapjain mellőzték. A varsói és rigai zúgtőzsdéken azonban 13—14 filléres árfolyamon bármely mennyiségben kapható, mert a rubel ma már csak papírnak számít.

Egyébként úgy vettem észre, hogy Oroszországban a bankóprés működését semmi sem korlátozza. Leningrádban láttam százas csomagolású bankjegyeket — azonos sorszámozással, amiből kétségtelenül kiviláglik, hogy a forgalomban levő papírpénz mennyiségét megállapítani már semmiképen sem lehet. Arról is meggyőződtem, hogy a nép széles rétegei nem is sejtik, miszerint a legkorlátlanabb infláció következményeit nyögik. Szentül hiszik, hogy valami drágasági hullámmal állanak szemben, amelynek okát a parasztság szabotálásában, illetve a külföld ellenséges magatartásában kell keresni.

SÜLLYED AZ ÉLET SZINYONALA

A szovjetkormány minden iparkodása oda irányult, hogy a külföldről behozott gépek árát nyersanyagok és gabona kivitelével törleszthesse. Épen azért annyira erőltette a kivitelt, hogy ennek következtében az orosz lakosság életszínvonala esztendőről-esztendőre lejjebb süllyedt. Az erőszakos, kapkodó és minden tervszerű-

sége mellett is lényegében terv nélküli iparosítás legveszedelmesebb következménye az ország teljes elszegényedése volt, azé az országé, amelyet a Lenin-féle NEP-gazdálkodással félig-meddig már sikerül talpraállítani. A fejvesztett intézkedések a falusi lakosság körében majdnem általános ellenszenvet váltottak ki a jelenlegi kormányzattal szemben. E mellett egész vidékeket éhhalálra ítélték és nem egy gazdasági ágban olyan súlyos zavarokat okoztak, hogy ezeknek kiküszöböléséhez évek hosszú sora sem lesz elegendő.

Az ipari fejlődés terhei legelsősorban a mezőgazdaság vállaira nehezedtek. Hogy a tervbevett kiviteli mennyiségeket előteremtésük, a kollektivizálást a leggyorsabb ütemben és az erőszak minden eszközével keresztülhajtották. Ennek következtében azonban a terméseredmények annyira visszaestek, hogy az erre vonatkozó statisztikai adatok közzétételét 1930-tól kezdve jónak látták egyszerűen mellőzni.

Az eljövendő esztendők kiviteli lehetőségei ezek szerint a legmérsékeltebbek. A gabonakivitel az életszínvonal könyörtelen leszorítása és egész tartományok feláldozása árán sem érheti el az előző évek méreteit. A fakivitelben — amely eddig az ország egyik legfőbb jövedelmi forrása volt — egyre jobban érezni az előző években folytatott rablógazdálkodás következményeit. Igaz ugyan, hogy a Szovjeunió faállománya úgyszólván kimeríthetetlen, azonban a közelmúltban épen a közlekedési szempontból hozzáférhető területeken folyt a legirgalmatlanabbul az irtás. Aránylag még a legkedvezőbbben alakulhat a naftatermelés bevétele, bár az 1932. év hozama jóval alatta maradt az előirányozottnak, holott az 1931. esztendő szerencsés feltárásai minden költségvetési keretet szétfeszítettek. A természetes adottságoknak azonban hatalmas műszaki hozzákészüléssel kellett volna párosulniuk. Sokkal több fűrőberendezésre, bélés- és vezetékcsőre, szivattyúra és képzett munkásokra lett volna szükség — és minthogy mindez jórészt elmaradt, az eredmény azonnal visszaesett. Így következett be a szomorúan nevetséges helyzet: Oroszország-

nak az Egyesült Államokban kellett olajat vásárolnia, hogy az Angliával kötött szállítási szerződéssel szemben mutatkozó hézagokat kitölthesse.

Az orosz gazdálkodási rendszer válságos meg-
rázkódtatását immár nem lehet letagadni. Az ötéves
terv alapjául szolgáló elgondolás, amely szerint a gép-
behozatal költségeit a gabona- és nyersanyagkivitel
hozadékából szándékoztak fedezni, olyannyira nem
vált be, hogy a szovjetkormány — miután az állam
pénztárának minden arany- és devizakészletét felál-
dozta — kénytelen volt hitelezőivel 1933-ban a fize-
tési határidők elhalasztása iránt megállapodásokat léte-
síteni.

Azonkívül behozatali zárlatot rendelt el a gépekre,
ami részben a kiépítés alatt álló nehézipart súlyosan
érinti. A gépek behozatalának hirtelen beszüntetése
rendkívüli csapást mért az orosz ipari életre, hiszen
az ötéves terv nagy célját, az országnak a külföldtől
való függetlenítését a gépbeszerzés terén még távolról
sem sikerült elérni.

Ez a fizetéseképtelenség bizonyára lényegesen meg-
lassítja az ipari felépítés ütemét és könnyen meglehet,
hogy ennek a balfogásnak kényszerű beismerése majd
letöri a kommunista ifjúság lelkesedését, ami a proletár-
világ lassú, de biztos kiábrándulásához vezethet . . .

VISSZA AZ ÁSÍTÓ KÖZÖNY FELÉ?

Pillanatnyilag ugyan még az érzések és felfogások
ellentmondó zűrzavara uralkodik, de mintha már bizo-
nyos határozott irányzat volna kialakulóban. Az eszme
egyre jobban távolodik a valóságtól, már-már ölelke-
zik az álomszerűséggel s a valóság megváltoztatására
irányuló emberfeletti erőfeszítés elérkezett a kimerült-
ség határához, amin túl már letargia fenyeget. Semmit-
tevés és álmodozás . . .! Miért ne végezhetné a
kommunizmus is ugyanott, ahol még eddig minden
orosz nekilendülés végződött?

Egyelőre még tovább szavalnak a sikerekről.

„A tervgazdálkodás feltartóztathatatlanul tovarohan kijelölt útján . . .” A képzeleti elem azonban egyre kevesebb gátlással nyomul előtérbe. A Jules Verneféle álmódók egyre szabadabban hódítják meg a ködös jövő légüres téreit. Avedijev mérnök például arra akarja kényszeríteni a Volgát, hogy ezentúl ne ömöljék a Kaspi-tengerbe, hanem három ágra szakasztva három tengerbe torkoljon s útjában sivatagokat és pusztákat öntözzön. A Kaspi-tenger szintje azonban ennek következtében évenként 43 méterrel apadna, úgyhogy három évtized múltán a tengerfenék teljesen kiszáradna.

Valamelyik tudományos intézet mesterséges eső előállítását tűzte ki céljául. Mások azzal a tervvel foglalkoznak, hogy a sarki áramlatot az Északi-Jéges-tengerbe tereljék, amit a Vaigacs-szigettől Novaja-Zemlyáig húzódó gáttal „igen könnyen meg lehetne valósítani.” Hasonló műtéli beavatkozásra volna szükség a Csendes-Oceán partvidékein uralkodó tengeri áramlatoknál. Nikolajevszknél „kisebbfajta gáttal” össze kötnék a partvidéket az előtte fekvő Szahalin-szigetével, úgyhogy az északról jövő hideg áramlatok egy szép napon útjukat elzárva találnák és ettől kezdve Nikolajevszkától Vladivosztokig — a meghatottan csodálkozó japánok szemeláttára — egyre-másra virágzó orosz gyarmatok sarjadnának ki az eddig oly fagyos anyaföldből . . .

Igy járja úttalan útjait a csapongó képzelet, amelyet azonban az orosz nép hihetetlen kimerültsége egyre láthatóbbá válik! Minden félbemaradt, minden felületes és összefüggéstelen, minden csupa kapkodás. Félig kiképzett szakmunkások tízezrei futkosnak szerteszét, akik sohasem tanulhatták meg alaposan a mesterségüket, mert már inaskorukban tudományosan osztályozták őket. Ezrivel találunk művezetőket, akik sohasem voltak munkások és mérnökök, akik talán művészei a számvetésnek, de az üzemek gazdaságossága iránt nincs semmi érzékük. Vannak közigazgatási tisztviselők, akik kénytelenek sok ábrával ellátott utasításokban utána nézni, hogyan is kell az íróasztalt fel-

szerezni . . .?! A tollszárat és írónokat kezügybe . . . a távbeszélőkészülék jobbfelől, cigarettacsutkák nem valók a tintatartóba, stb. És hogyan kell kartotékokat vezetni . . .! Mindez hihetetlenül nehéz dolog az orosz koponyák számára. Sokkal keservesebb és fáradtságosabb, mint a földművelés vagy valami mesterség . . . Ehhez járulnak még az örökös bérfizetési hátralékok, a hiányos élelmezés és a leírhatatlan lakásviszonyok!

Az ifjúsági szervezetekben még izgatott és ideges lánggal lobog a munkáért való lelkesedés. De a lakosság nagy többségén már észrevehető a visszazuhanás az orosz ember általános alap-állapotába, amint azt Goncsarov Iván leírja: „Oblovov szeme sötétszürke volt és valami határozatlan töprengés tükröződött benne vissza. Látszott, hogy semmivel sem foglalkozik, semmi sem nyugtalanítja . . . Ha néha-néha mégis valami gondfelhő terelődött a lelkéből az arcára, akkor szeme elködösült, a homlokán redő jelent meg és megkezdődött a kételkedés, a szomorúság és a rémület játéka. Ez a nyugtalanság azonban csak ritkán merevedett határozott gondolattá és még ritkábban sarjadt belőle elhatározás. Minden izgalom feloldódott egy mélységes sóhajzásban és részvétlen álmodozásba fulladt . . .”

AZ ÖRÖK LEHETŐSÉGEK ORSZÁGA

Kérdés már most, vajjon a gazdasági összeomlás és az azt követő jelenségek közvetlenül veszélyeztetik-e a Szovjetunió politikai hatalmát? — Sztalin és a Sztalinpárttá átvedlett kommunista párt uralma ma még elvitathatatlan. Az állam minden szervezkedést felszívott, viszont minden államkormányzati tevékenység Moszkvába torkollik, úgyhogy végeredményben a Kreml-be visszavonuló „vezértitkár” a birodalom minden távbeszélgetéséről értesülhet, minden ujságot és színelőadást cenzúrázhat és minden gyülekezetre felügyelhet. Ami Oroszországban ma megmozdul, az csak Sztalin nevében mozdulhat meg és a GPU-szervezet

hálója elég sűrű ahhoz, hogy ha valahol ketten-hárman összejönnek, Sztalin közöttük lehessen . . .

Az atomjaira bontott orosz nép teljességgel tehetetlen ezzel a tökéletes szervezettel szemben. De a zsarnokság visszhangja mindenkor gyűlölet volt. És nem állíthatunk valamit kevesebb megfontolással, mint hogy ma Sztalin Oroszország leggyűlöltebb embere. Leningrád egyik külvárosába utaztam a helyiérdekűvel. Öregasszony ült velem szemben, aki fogatlan szájával lassan rágcsálta a kezében levő kenyérből letörögetett morzsákat. Félig megvakult szemét mereven rámszegezte, majd hirtelen hangos zokogásba tört ki és mintegy egész népe nevében, jajveszékelve panaszkodott Oroszország sorsa felett. Utolsó lovát az ősszel valami útépítésnél tönkrenyűzták, most meg elvették utolsó tehenét is. A veje néhány napja felakasztotta magát s most már nincs más hátra, mint hogy hetven éves fejjel az útszélén pusztuljon el. Felejthetetlen jelenet volt ez s az egyes panaszokra innen is, onnan is feltörő zokogás volt a válasz. Így minden átmenet nélkül egy kocsira való síró asszony közé kerültem s a közöttük ülő rendőr némán és mereven a földre szegezte tekintetét. Meg sem kísérelte, hogy egyetlen szóval is tiltakozzék a panaszok és átkozódások árja ellen . . . Hiszen a nép szólalt meg bennük!

És bár a kommunista uralom merev béklyóival egyelőre még lehetetlenné tesz minden hangos tiltakozást, azt mégsem képes megakadályozni, hogy a komor elkedvetlenedés sötét hulláma szerte ne ömöljön az országon. Ennek a kedvetlenségnek nyilvános kifejezését néhány évvel ezelőtt még bajos lett volna elképzelni. Ma már lépten-nyomon találkoztam emberekkel, akik felismerték bennem a külföldit s ott, a GPU-őrszem előtt hangosan megszólítottak: „Mondja el mindenütt, ahova csak eljut, hogy éhezünk!” A nyomor szorítása lassankint erősebb, mint a félelem és ma épen az egyszerű nép az, amely tartózkodás nélkül kitálatlja elégedetlenségét. A szovjetkormány jelenleg már félreismerhetetlenül a nép akarata ellenére

uralkodik és további létét csupán annak a pusztán ténynek köszönheti, hogy az elégedetlen elemek tömörülése mindenképen lehetetlen.

A külföldi látogató meglehetősen nehezen tudja csak megítélni, hogy ez a belső tiltakozás a népnek mely rétegében terjedt el leginkább. A nélkül, hogy állításonkat bármiképp is igazolhatnám, pusztán érzés szerinti becslésem a következő: körülbelül 10% lehet a meggyőződéses kommunisták száma. További 10 vagy 20% azoké, akik bizonyos szellemi függésben állanak a marxi tanokkal. 20—30%-ra teszem azoknak a számát, akik — sokszor tudat alatt — elégedetlenek ugyan a mai helyzettel, a nélkül azonban, hogy a bajok forrásáig öntudatosan visszamennének. A szovjetkormánnyal határozott ellenszenvvel szembenállók számát ezek után az összes lakosság 50—60%-ára becsülöm s úgy hiszem, hogy ezzel inkább kedvezőbb képet festettem, mint kedvezőtlent. Hangsúlyozni kívánom azonban, hogy ez az osztályozás semmiképp sem értendő valami külső szervezkedésre, hanem csupán a benső indulatok megoszlását akarja sejtetni.

„GYENGE A SZOVJET!”

A bolsevizmus első, csodaváró, izzó napjaiban Lenin mindössze „néhány hónapnyi időt” követelt, hogy a szocializmus át meg áthassa Oroszországot és fanatikus forradalmárok egész komolyan hitték, hogy rövidesen teljes joggal viselhetik a „leg hatalmasabb állam” nevét. De milyen különös! Amiként a szocializmus leginkább a maga sajátos területén, a gazdálkodásban szenvedett hajótörést, úgy Lenin jóslatából is épen az államhatalmi helyzetre vonatkozó rész teljesült be legkevésbé. A Szovjetunió mai helyzete jellegzetes orosz helyzet. Az ország fekvése és kiterjedése többé-kevésbé lehetlenné tesznek ugyan minden támadást, amely a birodalom központja ellen irányul. Egyszersmind azonban lehetlenné teszik az ország erejének a határokon túlmenő eredményes kifejtését is. A mai Oroszország,

mint hatalmi tényező — nulla. Mint szövetséges, érték-telen. Mint ellenség, csak másokkal szövetségbe — veszedelmes. Saját fennállását azonban — ha csak önmagát el nem pusztítja — nem fenyegeti veszedelem.

Hiszen az orosz mezőgazdaság még a béke állapotban élő és a birodalom egész területén elosztott lakosság élelmezéséről sem képes gondoskodni. Hogyan bírná tehát az egyes helyekre összevont csapattestek szükségleteit, az emberi és állati élelem, valamint az ígás állatok utánpótlását akadálytalanul lebonyolítani?! Az orosz ipar egyrésze a tervek szerint felkészült ugyan hadianyagok előállítására és szállítására, azonban — mint láttuk — még a békebeli szükségletnek is csupán csekély töredékét képes fedezni és termékeit különben is többrendbeli hiányosságok jellemzik. A papíron szereplő tankok még annyit sem érnek, mint azok a traktorok, amelyeknek munkája mindössze statisztikai rovatok kitöltésében merül ki s így teljességgel lehetetlennek tartom, hogy Oroszország belátható időn belül a modern műszaki igényeknek megfelelő hadviselésre felkészülhessen.

De ha minden más akadály elhárítható volna, a jelenlegi közlekedési viszonyok egymagukban is elegendők volnának arra, hogy Oroszországot megakadályozzák a háborúskodásban valamely nagyhatalommal szemben. Mikor a szovjetkormány a mukdeni esettel kapcsolatban fegyveres tüntetést akart rendezni a kínai határon és ebből a célból mozgósítási parancsot adott egyik Közép-Oroszországban állomásozó dandárnak: kiderült, hogy még ezt az egyetlen hadosztályt sem lehetett a határra szállítani — a legteljesebb béke idején! Mert hiszen Szibéria felé csak egyetlen vasútvonal vezet s az 1914. óta meg nem újított kocsiállomány teljesítő-képessége nemcsak nem elegendő, hanem egyenesen rossz. Több különböző állomáshelyről kellett tehát egy-egy századot mozgósítani és vonatra ültetni, hogy azután a kínai határon újra nagyobb egységbe olvaszák őket.

Van azonban még egy nehézség, amit figyelemre-

kell méltatni. Oroszországban ma minden kommunista, vagy komzomolc, vagy bármely más szervezethez tartozó úgy áll a maga helyén, hogy ott egyetlen órára sem nélkülözhető. Honnan vegyék hát akkor a harcoló sereg kiegészítésére szükséges zászlóaljokat? Hogyan csinálnak katonát abból a munkásból, aki máris katona? Ha béke idején az ipari fronton már áll a harc, akkor hogy adhasson le az ipar száz- meg száz-ezer dolgozó kezét a hadseregnek? Az az állam, amelyben az általános mozgósítás mindennapos állapot és amely tartalékait már a béke napjaiban mind a küzdelembe dobta: további erőfeszítésekre egyszerűen képtelen.

A SZEMFÉNYVESZTÉS KÜLPOLITIKÁJA

Igen súlyos okok kényszerítették Oroszországot arra, hogy világokat forradalmasító elveinek szögreakasztásával kifelé merő pacifizmust hirdessen. Nincs ugyanis a világon még egy állam, amelynek külpolitikája annyira tehetetlen volna, mint a vörös impérium álmorszá-gáé . . .

Ennek a kellemetlen helyzetnek a leplezésére irányul az ország külképviselőtének minden tevékenysége. A Népszövetség igen alkalmas működési területnek bizonyult számukra, mert ma, amikor az államok egymás-közi viszonya ritka esetben több a közönséges szemfényvesztésnél, az orosz külpolitikuskok, mint a szemfényvesztés nagymesterei, határozott sikerekre számíthatnak. Viszont valahányszor komoly erőpróba elé állították őket, mindannyiszor csúfosan meg kellett hátrálniok.

A mandzsu állam megalapítása például Oroszország érdekeit igen érzékenyen érintette, de üres tiltakozáson kívül mégsem tehettek ellene semmit. A Keleti vasútvonal kisajátítási kísérletére eladási ajánlat volt a felelet. Japán ma háborítatlanul bevonulhatna akár a Bajkál-tóig s a Szovjet az ujját sem mozdíthatná, holott ezzel Keleten minden befolyását elvesztené. A szom-

szédos államokkal kötött meg nem támadási szerződések sorozata sem egyéb, mint saját gyöngeségének bevallása, hiszen ezek a területek valamikor a cári Oroszországhoz tartoztak, vagy legalábbis egyes részeik egykori orosz birtokok. A mindenáron keresztülőrszakkolt francia szerződés is csak nyílt beismerése annak, hogy hová jutott az az ország, amely valamikor a „leg-hatalmasabb állam” nevére pályázott . . .

BEFEJEZÉS

Szegény Oroszország! Nem hiába volt a történelem egész folyamán türelmes kísérleti anyag: most is láthatólag az a sorsa, hogy rajta végezze el a bolsevizmus borzalmas kísérletét, amiből azután a többi országok majd újra megismerik a politika lomtárba hajított alapelemeit. Ennek a szerencsétlen országnak torzító tükrébe tekintve talán rászánják magukat, hogy levetkőzzék az utolsó század történelmét és „vívmányait”, hogy nagy nehezen újra értékelni tudják az egyén, a nép, az állam, a föld, a magántulajdon fogalmait. És az ifjú lelkesedéssel és túlfűtött önérzettel előretörő fiak talán majd újra megbecsülik az apák tanítását az anyag változatlan törvényeiről, az arcunk verejtékével fogyasztott kenyérről és az országok rendjének fáradtságos megőrzéséről . . .

A Szovjetunió ellensége a más világnézetű országoknak! De olyan ellenség, amely ellen nem fegyverrel, hanem — megismeréssel lehet legjobban védekezni. Veszedelmei szellemi és irodalmi veszedelmek, amelyek azonnal elvesztik hatásukat, mihelyt közeletről megnézzük a forrásukat. Az igazság az, hogy nincs bolsevizmus, amely valahol végérvényesen gyökeret vert volna. Nincs szocialista társadalom és nincs materialista műveltség. És nincs kommunista gazdálkodás, aminthogy nincs vörös kereskedelem sem, amelytől valamiképen félnünk kellene. Mindez nincs, mert nem is lehet! És nem is lesz soha! Az a vörös uralom, amely a világon keresztül-kasul feszíti szálait, nem egyéb, mint a moszkvai leadóállomás és a legfurfangosabb politikai hirdető-

vállalat birodalma. Életnyilvánulásai nem egyebek titkos összejöveteleknél és alkalomadtán anarchista akcióknál. A kommunizmus csupán már meglévő államok keretei között juthat uralomra, mint Oroszországban 1917-ben, majd Magyarországon, Mexikóban és Spanyolországban. De mindenkor önmagában hordja a bomlás csíráit. Spartakusz, a rabszolgahad vezére gyujthat ugyan kisebb-nagyobb tüzeket a történelem határain, de államokat alapítani nem tud soha.

•

Alapos és józanul hideg bepillantást engedtünk az orosz titok potemkin-falai mögé. Akiket illet, azok megszívlelhetik a látottakat.

De mennyivel könnyebben fogadják az emberek a nagyhangú varázslók szemfényvesztéseit, mint a becsületes tárgyilagosság száraz megállapításait!

TARTALOM

Előszó	5
------------------	---

SZOVJET HÉTKÖZNAPOK . . .

A héthalmú Moszkva	7
Moszkva pongyolában	9
Mit látni az ablakból?	10
A burzsujok éttermében	12
A kiváltságosak ételrendje	13
A mindennapi kenyér	15
Egyenlőség — mint végső állapot	16
Kenyér és leves	17

SZOVJETSZERELEM — SZOVJETHÁZASSÁG

Házasságkötés — kutyafuttában	19
Csak olyan nyilvántartás, mint a többi!	20
Mirtusvirág nélkül	21
Egy új mitológia nevei	25

AZ ÚJ MESSIÁS: A GÉPI

Az idők teljében	26
Az állam tervez	28
Államgazdaság a rajztáblán	29
Nagyolvasztó — künn a pusztán	30
Kincs a föld alatt	32
Megközelíthetetlenül	33
Csak azért is! és négyszeres ütemben!	33
Mégis: mit lehet elérni?	35
Jelszó: Amerika!	37

ÁLOM ÉS VALÓSÁG A TRAKTOROK KÖRÜL

Harminc gyorsvonat-óra: hat hónap alatt	38
A traktorok fővárosában	39
Áll a „szállítószalag”	42
És a munkásság . . . . . ?	45

SZOVJETHATALOM, VILLAMOSÍTÁS, KOMMUNIZMUSI

Az elektromosság démona	46
Dnyeprosztraj	47
A kapitalizmus alkotásai, mint szovjetbüszkeség	49
Amiről hallgatnak	51
A nagy kérdőjelek	52
Mit akarnak?	54

A SZOVJETFALU

Mese a zöld gyárról. Proletárrá tenni a parasztot!	54
Az anyaföld ellenáll	57
Szétdőlt traktorok állomásán	59
A gépek sztrájkja	60
A szocializált borjú	61
Az emberek csődje	63
A kolhoz-ok világa	64
Kulak-sors	66
A falu és a halál	67
Az agrárpolitika öt esztendeje	69
Vetőmag nélkül	71
Gépőrület	73

SZEGÉNY OROSZORSZÁG I

Az ötéves terv eredményei	77
A gazdasági helyzet	78
Süllyed az élet színvonala	80
Vissza az ásitó közöny felé?	82
Az örök lehetőségek országa	84
„Gyenge a Szovjet!”	86
A szemfényvesztés külpolitikája	88
Befejezés	90

